

**UCHWAŁA NR X/69/2024
RADY MIASTA BARTOSZYCE**

z dnia 19 grudnia 2024 r.

**w sprawie uchwalenia Miejskiego Programu Wspierania Rodziny miasta Bartoszyce
na lata 2025-2027**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2024 r. poz. 1465, 1572) oraz art. 176 pkt. 1 i art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tekst jednolity Dz. U. 2024 r. poz. 177, 742, 743, 818, 858, 1572), Rada Miasta uchwała, co następuje:

§ 1.

Uchwala się *Miejski Program Wspierania Rodziny miasta Bartoszyce na lata 2025-2027*, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2.

Wykonywanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Bartoszyce.

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodnicząca Rady Miasta

Katarzyna Zagajewska - Sycz

*Załącznik do Uchwały Nr X/69/2024
Rady Miasta Bartoszyce
z dnia 19.12.2024 r.*

Miejski Program Wspierania Rodziny miasta Bartoszyce na lata 2025 - 2027

Bartoszyce, listopad 2024 r.

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	3
I. Podstawy prawne opracowania <i>Programu</i>	4
II. Diagnoza środowiska lokalnego	4
2.1. Charakterystyka ogólna miasta Bartoszyce	5
2.1.1. Szczegółowa struktura ludności miasta Bartoszyce według wybranych klasyfikacji	5
2.1.2. Przyrost naturalny	7
2.1.3. Migracja wewnętrzna i zewnętrzna mieszkańców miasta Bartoszyce	8
2.1.4. Małżeństwa i rozwody	8
2.2. Identyfikacja najważniejszych problemów społecznych, dotyczących rodziny w mieście Bartoszyce	9
2.2.1. Charakterystyka rodzin korzystających z pomocy społecznej	9
2.2.2. Świadczenia na rzecz rodziny	13
2.2.3. Pomoc na rzecz obywateli Ukrainy	14
2.2.4. Działania asystentów rodziny podejmowane w rodzinach wymagających wsparcia	15
2.2.5. Poradnictwo specjalistyczne	16
2.2.6. Działania podejmowane w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej	17
2.2.7. Ochrona małoletnich	18
2.3. Lokalne podmioty działające w obszarze wspierania rodziny	19
2.3.1. Urząd Miasta Bartoszyce	19
2.3.2. Zespół Administracyjny Oświaty w Bartoszykach	20
2.3.3. Sąd Rejonowy w Bartoszykach	20
2.3.4. Komenda Powiatowa Policji w Bartoszykach	22
2.3.5. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Bartoszykach	22
2.3.6. Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Bartoszykach	23
III. Rekomendacje do kierunków działań w latach 2025 – 2027	24
IV. Adresaci <i>Programu</i>	25
V. Analiza SWOT	25
VI. Cel główny i cele szczegółowe <i>Programu</i>	28
VII. Finansowanie	29
VIII. Monitoring	29
Podsumowanie	36

Wprowadzenie

Zgodnie z treścią art. 176 pkt 1 *ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* gmina ma obowiązek opracowywania i realizacji trzyletnich programów, ukierunkowanych na wspieranie prawidłowego funkcjonowania rodzin. Opracowana na tej podstawie kolejna edycja *Miejskiego Programu Wspierania Rodziny miasta Bartoszyce na lata 2025-2027*, stanowi kontynuację oraz rozszerzenie Programów, realizowanych dotychczas na terenie działania naszego Samorządu.

Definicje rodziny mogą się różnić w zależności od kultury, społeczeństwa oraz kontekstu społecznego, w którym funkcjonują. Współcześnie przyjmuje się, że rodzina to grupa osób żyjących pod jednym dachem, które wzajemnie się utrzymują i zapewniają sobie wsparcie emocjonalne, finansowe i materialne. Rodzina jest środowiskiem wychowawczym, które wprowadza dziecko w życie społeczne, świat kultury, zaspakaja jego potrzeby emocjonalne, przygotowuje do pełnienia ról społecznych, kształtuje określony system wartości moralnych i kontroluje jego postępowanie. W procesie wychowania przekazywane są dzieciom określone wzorce zachowań, ideały, aspiracje oraz postawy. Człowiek wzrasta w klimacie pewnych wartości, a każda rodzina tworzy swój własny, indywidualny ich system¹.

W *Karcie Praw Rodziny* rodzinę definiuje się jako coś większego niż jednostka prawna, społeczna czy ekonomiczna. Stanowi ona wspólnotę miłości i solidarności, jedyną pod względem możliwości nauczania i przekazywania wartości kulturalnych, etycznych, społecznych, duchowych i religijnych, istotnych dla rozwoju własnych członków oraz społeczeństw².

Niezależnie od podejścia do zagadnienia rodziny należy pamiętać, że każda rodzina ma prawa i obowiązki wynikające z zapisów zawartych w różnych aktach normatywnych. Jednym z najważniejszych jest prawo do ochrony życia rodzinnego przed ingerencją państwa lub osób trzecich, gwarantowane przez Konstytucję RP. Zgodnie z zapisami Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego rodzice mają prawo do udziału w podejmowaniu decyzji dotyczących swoich dzieci. Z drugiej strony, rodzina ma obowiązki wobec swoich członków, takie jak udział w wychowywaniu dzieci, a także zapewnienie im opieki, bezpieczeństwa oraz prawidłowych warunków do rozwoju.

Rodzice powinni przekazywać dzieciom wzorce prawidłowych zachowań, uczyć ich norm społecznych, kulturowych i obyczajowych oraz wartości. Ich rolą jest umożliwianie małodzieńskiemu rozwojowi osobistego i społecznego, zapewnianie dostępu do edukacji. Dodatkowo, co najważniejsze, powinni tworzyć, pielęgnować więzi emocjonalne i tożsamościowe, istotne w okresie dorastania oraz w całym dalszym życiu. Natomiast obowiązkiem Państwa jest wsparcie ich w ww. czynnościach poprzez działania instytucji i pracujących w nich osób (m.in. pracowników socjalnych, asystentów rodziny, pedagogów, psychologów, wychowawców, kuratorów, czy dzielnicowych). Wieloletnie doświadczenia realizatorów Programu pokazują, że kluczem do profilaktyki zachowań dysfunkcyjnych oraz prawidłowego wsparcia rodziny znajdującej się w kryzysie jest interdyscyplinarność rozumiana jako skoordynowana współpraca profesjonalistów działających w obszarze wsparcia rodziny. Takie działanie umożliwi pełne rozpoznanie problemów i możliwości rodziny oraz stosowanie adekwatnej do potrzeb, dostępnej w środowisku lokalnym oferty pomocowej. Tylko przy takim podejściu, szybkim reagowaniu na kryzys, rodzina mająca problemy opiekuńczo-wychowawcze może dążyć do poprawnego realizowania swoich naturalnych funkcji. Oznacza to w głównej mierze pracę na zasobach, ich odkrywanie i rozwój, a nie rekompensowanie utraconych funkcji.

¹ M. Skawińska, *Rodzina w nauczaniu społecznym kościoła katolickiego*, Kielce 2001, s. 226.

² Karta Praw Rodziny, Punkt E, https://rodzina.archidiecezjakatowicka.pl/images/pdf/karta_praw_rodziny.pdf

I. Podstawy prawne opracowania Programu

Opracowanie *Miejskiego Programu Wspierania Rodziny miasta Bartoszyce na lata 2025 - 2027* oraz jego wdrażanie jest odzwierciedleniem standardów i norm prawa wynikających z ustawodawstwa krajowego, zawartych m.in. w:

- 1) *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r.*,
- 2) *ustawie z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy*,
- 3) *ustawie z dnia 26 października 1982 r. o wychowywaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi*,
- 4) *ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym*,
- 5) *ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*,
- 6) *ustawie z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych*,
- 7) *ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej*,
- 8) *ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej*,
- 9) *ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii*,
- 10) *ustawie z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów*,
- 11) *ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*,
- 12) *ustawie z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny*,
- 13) *ustawie z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci*,
- 14) *ustawie z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”*,
- 15) *ustawie z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich*.

Program wpisuje się również w lokalne i ponadlokalne strategie, programy społeczne oraz programy z zakresu wspierania rodziny, w tym:

- 1) *Strategię polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030* - uchwała nr XXX/459/21 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 28 września 2021 r.
- 2) *Warmińsko-Mazurski Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej na lata 2023-2027* - uchwała Nr LI/773/23 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 27 czerwca 2023 r.
- 3) *Warmińsko-Mazurski Program Polityki Prorodzinnej na lata 2022-2026* - uchwała Nr 62/718/22/VI Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 13 grudnia 2022 r.
- 4) *Warmińsko-Mazurski Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji na lata 2023-2025* - uchwała nr 30/462/23/VI Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 3 lipca 2023 r.
- 5) *Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Bartoszyce do roku 2030* - uchwała Nr LXIII/387/2023 Rady Miasta Bartoszyce z dnia 31 stycznia 2023 r.

II. Diagnoza środowiska lokalnego

Kompleksowe opracowanie celów i kierunków działań zawartych w *Miejskim Programie Wspierania Rodziny miasta Bartoszyce na lata 2025 - 2027* wymaga diagnozy obszaru funkcjonowania rodziny i systemu pieczy zastępczej na terenie miasta Bartoszyce. Pozwala to zrozumieć specyfikę miejsca realizacji wsparcia oraz grup objętych pomocą. W konsekwencji, opracowanie pomoże w wyznaczeniu obszarów wymagających dalszego rozwoju oraz działań podejmowanych na rzecz poprawy funkcjonowania rodzin.

Diagnoza środowiska lokalnego została przygotowana w oparciu o analizę danych statystycznych z lat 2021-2023, pozyskanych m.in. z:

1. Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) za lata 2021-2023 oraz Statystycznego Vademecum Samorządowca,

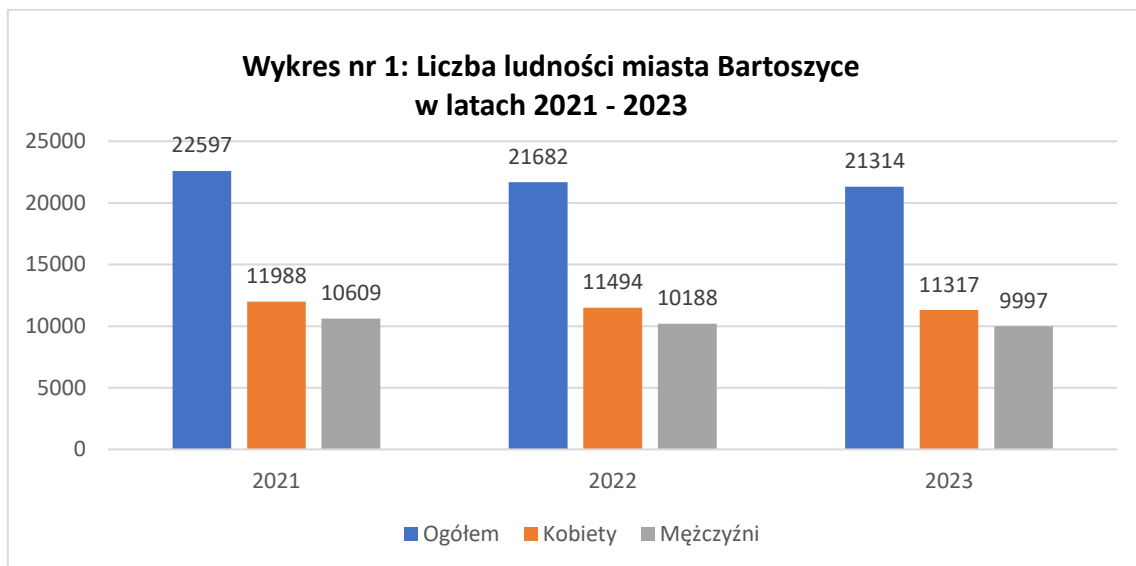
2. własnych dokumentów statystycznych MOPS, a w szczególności:
 - Sprawozdań merytorycznych z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bartoszycach za lata 2021-2023,
 - Oceny zasobów pomocy społecznej dla Gminy Miejskiej Bartoszyce za okres 2021-2023,
 - sprawozdań rocznych z udzielonych świadczeń pomocy społecznej - pieniężnych, w naturze i usługach - za lata 2021-2023,
3. Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Bartoszyce do roku 2030,
4. Raportów o stanie Gminy Miejskiej Bartoszyce za lata 2021-2023,
5. sprawozdań lokalnych instytucji, które na co dzień zajmują się pracą z dzieckiem i rodziną.

2.1. Charakterystyka ogólna miasta Bartoszyce

Miasto Bartoszyce położone jest w północno-wschodniej Polsce. Na dzień 31.12.2023 roku liczba jego mieszkańców wynosiła **21.314** osób, z czego ok. **53,1%** stanowiły kobiety, a **46,9%** - mężczyźni. W latach 2021-2023 liczba mieszkańców zmalała o 5,68%. Gęstość zaludnienia obecnie to 1.808 osób na km² (w 2021 było to 1.868 osób na km², zaś w 2022 - 1.839). Średni wiek mieszkańców wynosi 44,0 lata i jest nieznacznie wyższy zarówno od średniego wieku mieszkańców województwa warmińsko-mazurskiego, jak i średniego wieku mieszkańców Polski³.

2.1.1. Szczegółowa struktura ludności miasta Bartoszyce według wybranych klasyfikacji

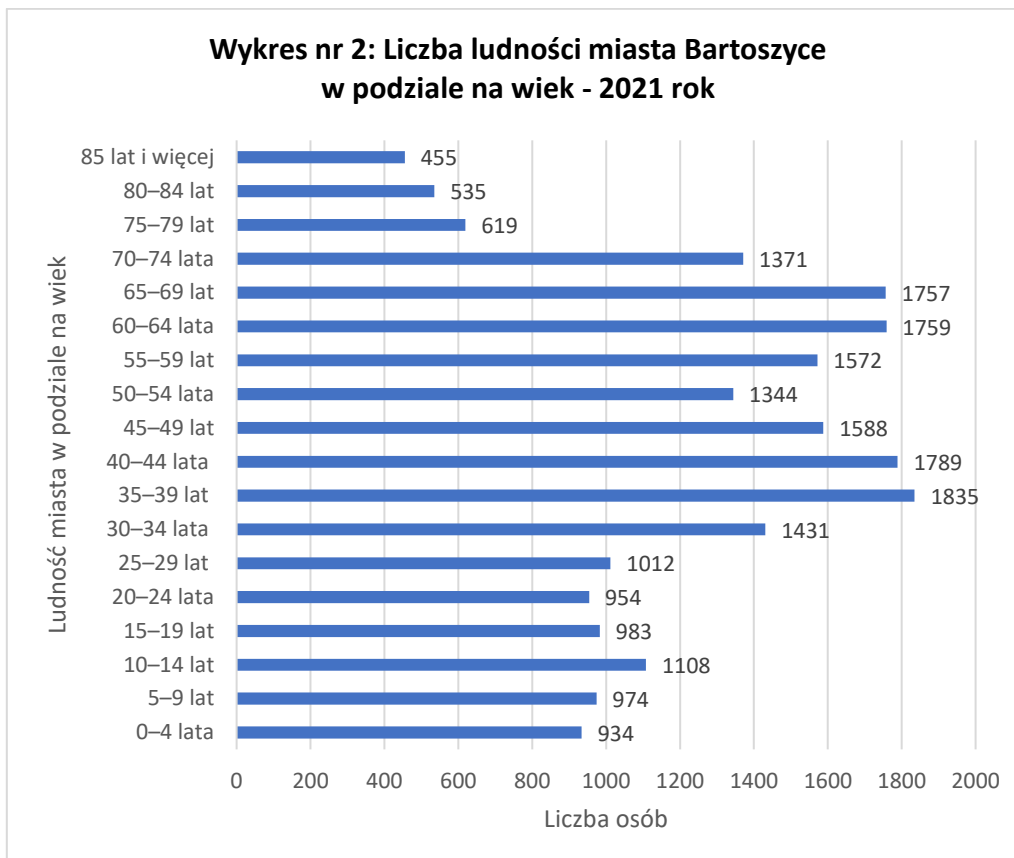
Ludność miasta Bartoszyce ulega sukcesywnemu zmniejszeniu. Wynika to z faktu migracji głównie osób młodych, szukających zatrudnienia w innych częściach kraju lub poza jego granicami oraz malejącego przyrostu naturalnego. Zgodnie z danymi GUS, ludność miasta Bartoszyce, na dzień 31 grudnia, wynosiła: w 2021 roku - **22.597** osób (w tym: 11.988 kobiet i 10.609 mężczyzn), w 2022 roku - **21.682** osoby (w tym: 11.494 kobiet i 10.188 mężczyzn), natomiast w 2023 roku - **21.314** osób (w tym: 11.317 kobiet i 9.997 mężczyzn). Przedmiotowe dane przedstawia Wykres nr 1.

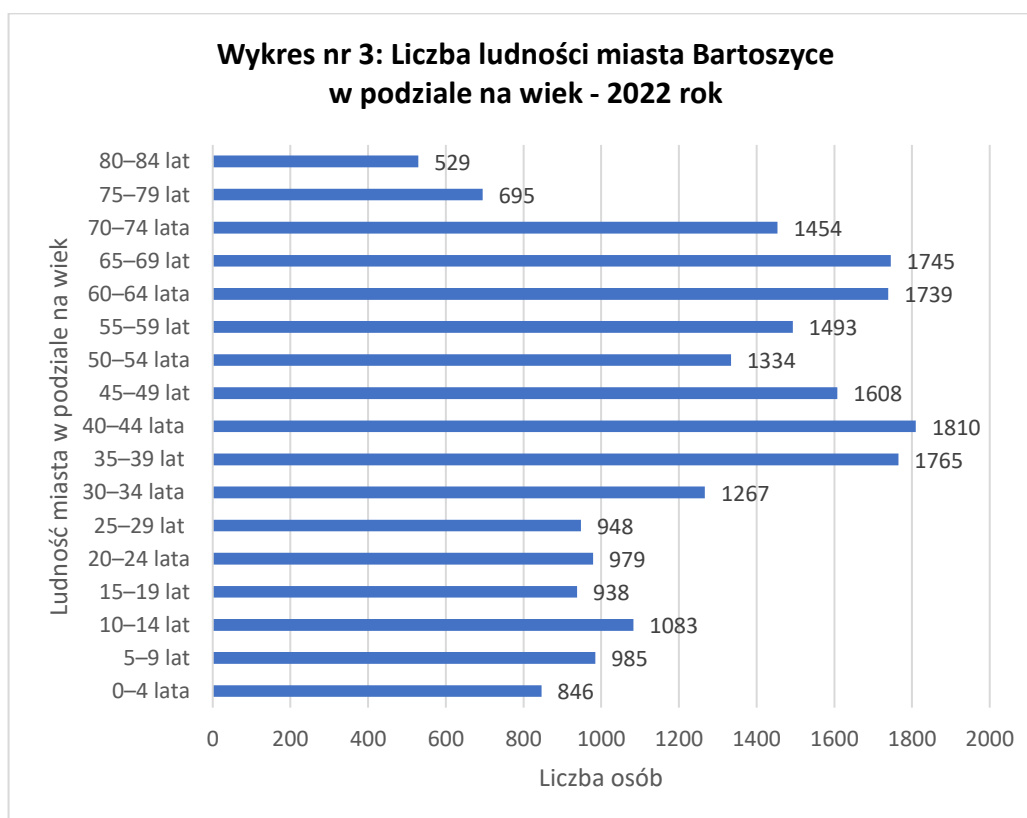
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Dane statystyczne dotyczące ludności Bartoszyce w podziale na wiek, wskazują również na spadek liczby osób niemal w każdej grupie wiekowej. Zmienia się także struktura wiekowa mieszkańców. Osoby 60+ w 2023 roku stanowiły już 31,3% ogółu (6.672 osoby), natomiast dzieci i młodzież w wieku 0-19 lat - 3.736 osób, czyli 17,52% bartoszczan. Analizę tych zmian w latach 2021-2023 zawierają Wykresy nr 2-4.

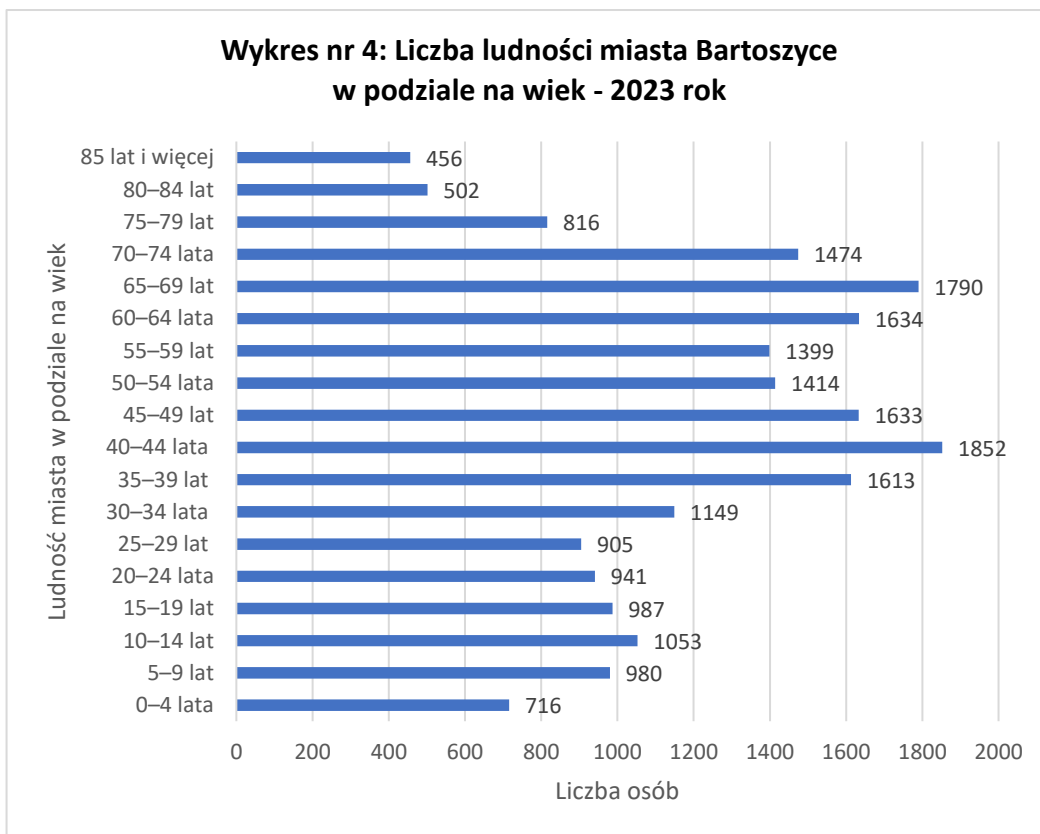
³ <https://www.polskawliczbach.pl/Bartoszyce>

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Mając na uwadze fakt, że na wiek nieprodukcyjny składa się wiek przedprodukcyjny, w którym ludność nie osiągnęła jeszcze zdolności do pracy, tj. grupa wieku 0 - 17 lat oraz wiek poprodukcyjny, w którym osoby zazwyczaj kończą pracę zawodową (tj. dla mężczyzn - 65 lat i więcej, dla kobiet - 60 lat i więcej), należy podkreślić, że najliczniejszą grupę mieszkańców miasta Bartoszyce w ostatnich latach stanowią osoby w przedziałach wiekowych **od 20 do 59 lat** - 52,34% w 2021 roku, 51,66% w 2022 roku oraz 51,17% w 2023 roku⁴. Wzrasta również odsetek osób w wieku nieprodukcyjnym przypadający na 100 mieszkańców miasta Bartoszyce, będących w wieku produkcyjnym - z 73,4% w 2021 roku, do 76,8% w 2023 roku. Dane te wskazują na zwiększające się obciążenie osób znajdujących się w najkorzystniejszym wieku zawodowym⁵.

2.1.2. Przyrost naturalny

Od wielu lat Bartoszyce mają ujemny przyrost naturalny. W 2023 roku urodziło się 90 dzieci, a zmarły 283 osoby, w 2022 urodziło się 127 dzieci, natomiast zmarły - 253 osoby, z kolei w 2021 roku przyszło na świat 152 mieszkańców, a zmarło - 330. W konsekwencji: w 2023 roku na 1000 mieszkańców przypadało 4,19 urodzeń żywych, natomiast zgonów było 13,16, co daje ujemny przyrost naturalny - 8,97.

Statystyki z lat wcześniejszych są następujące:

- w 2022 roku urodziło się 5,81 dzieci na 1000 mieszkańców, a zmarło 11,58 osób, co skutkowało ujemnym przyrostem naturalnym na poziomie - 5,77,
- w 2021 roku urodziło się 6,84 dzieci na 1000 mieszkańców, zaś zmarło 14,86 osób, co spowodowało ujemny przyrost naturalny - 8,02.

Głównymi przyczynami zgonów na terenie miasta w latach 2023-2021, wskazanymi przez GUS, były: choroby układu krążenia, nowotwory oraz Covid-19⁶.

⁴ Dane GUS Statystyczne Vademecum Samorządowca

⁵ <https://www.polskawliczbach.pl/Bartoszyce>

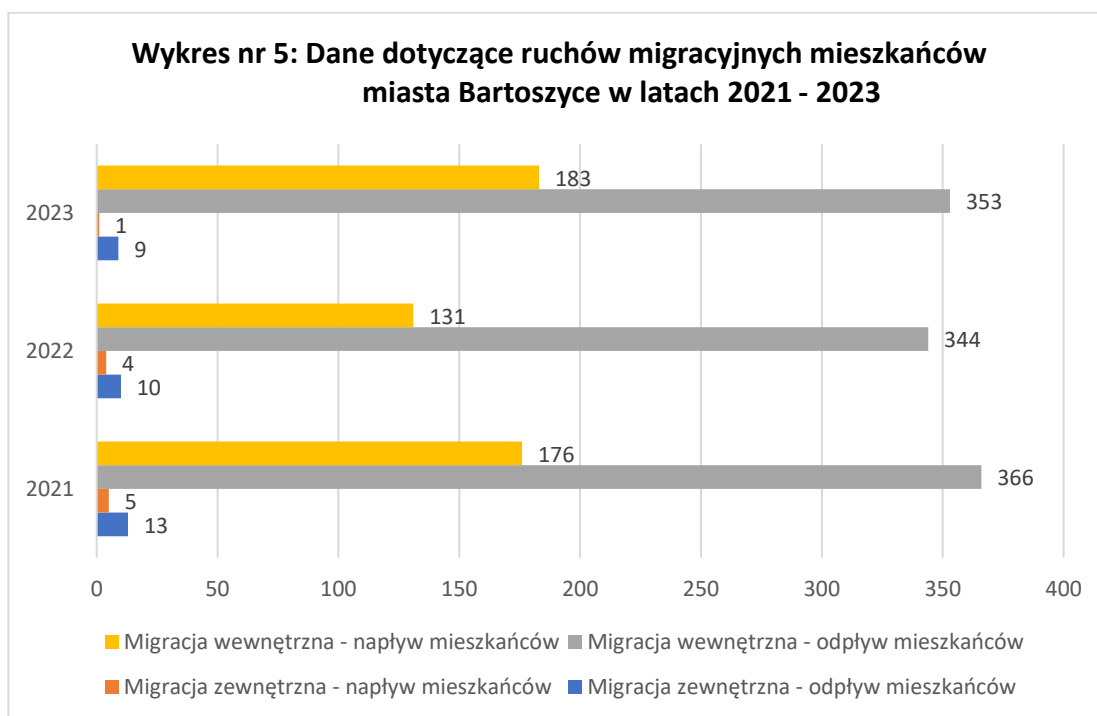
⁶ Bank Danych Lokalnych GUS

2.1.3. Migracja wewnętrzna i zewnętrzna mieszkańców miasta Bartoszyce

GUS definiuje **migrację zewnętrzną** jako wyjazd za granicę i przyjazd do kraju w celu osiedlenia się (zamieszkania na stałe lub na pobyt czasowy)⁷, natomiast **migracja wewnętrzna** jest to zmiana miejsca zamieszkania (pobytu stałego lub czasowego) w obrębie kraju, polegająca na przekroczeniu granicy administracyjnej gminy⁸.

W 2023 roku z Bartoszyce do innego kraju wyemigrowało 9 mieszkańców, natomiast do miasta imigrowała 1 osoba, co daje saldo migracji zewnętrznej na poziomie - 8. Podobnie niewiele osób rotowało się w latach wcześniejszych, ponieważ w 2022 roku jedynie 4 osoby zameldowały się po powrocie z zagranicy oraz odnotowano 10 wymeldowań za granicę, co daje saldo migracji zagranicznych wynoszące - 6. W 2021 roku do miasta przybyło 5 osób, natomiast 13 zamieszkało poza krajem. Daje to ponownie ujemne saldo migracji zewnętrznej na poziomie - 8. Zdecydowanie większe przemieszczanie się ludności odnotowano w ww. latach w ruchu wewnętrznym. W 2023 roku w Bartoszycach zamieszkały 183 osoby, natomiast 353 mieszkańców wyjechało (ujemne saldo na poziomie - 170). W 2022 roku zarejestrowano 131 zameldowań w ruchu wewnętrznym oraz 344 wymeldowania, w wyniku czego saldo wyniosło - 213. Z kolei w 2021 roku napływ mieszkańców był na poziomie 176 osób, natomiast odpływ - 366 (saldo - 190 osób). Zaprezentowane dane zawiera *Wykres nr 5*.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

2.1.4. Małżeństwa i rozwody

W całym kraju obserwuje się zmniejszenie znaczenia instytucji małżeństwa, co ma bezpośrednie przełożenie m.in. na zmiany w sferze demograficznej (wzrost wskaźnika osób samotnych, czy też pozostających w nieformalnych związkach). Zjawisko to jest również widoczne w mieście Bartoszyce. Ta sytuacja, w połączeniu z rosnącym odsetkiem małżeństw, które zostają przerwane w wyniku rozwodu, powoduje, że ogólna liczba istniejących związków małżeńskich w Polsce także spada. Zmianie ulega również struktura wiekowa małżeństw, które są zawierane przez osoby starsze niż w latach wcześniejszych. Przykładowo, w 2023 roku mieszkańcy Bartoszyce zawarli **55 małżeństw** co odpowiada 2,56 małżeństwom na 1000 mieszkańców (rok wcześniej - **63 małżeństwa**, czyli 2,88 małżeństwa na 1000 mieszkańców, natomiast dwa lata wcześniej zawarto **75 związków małżeńskich**, co stanowi 3,38 na 1000

⁷ <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/213,pojecie.html>

⁸ <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/212,pojecie.html>

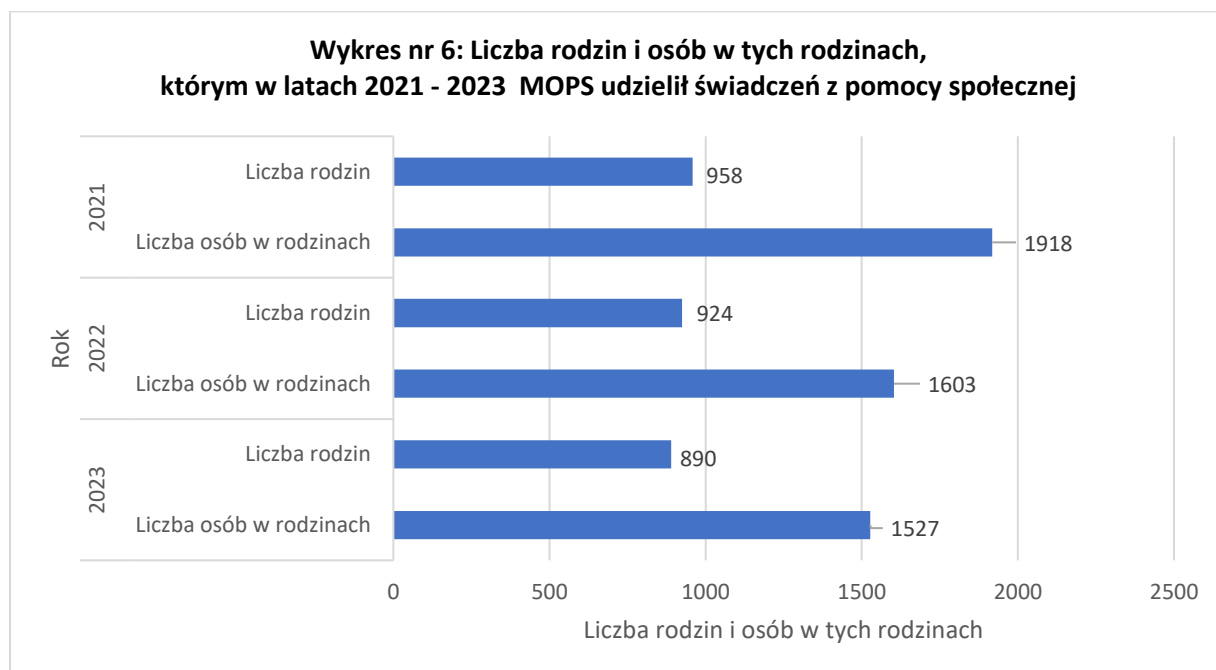
mieszkańców). Jest to znacząco mniej niż wartości dla województwa warmińsko-mazurskiego i kraju. W tym samym okresie odnotowano 36 rozwodów, tj. 1,4 rozwodów na 1000 mieszkańców w 2023 roku, 45 rozwodów, tj. 1,9 rozwodów na 1000 mieszkańców - w 2022 roku oraz 38, tj. 1,6 rozwodów na 1000 mieszkańców - w 2021 roku. Jako najczęstsze przyczyn rozwodów wskazywano: niezgodność charakterów (prawie 50 % przypadków), niedochowanie wierności małżeńskiej (ok. 20%) oraz nadużywanie alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych (ok. 15%). Jest to więcej od wartości dla województwa warmińsko-mazurskiego oraz znacznie więcej od wartości dla kraju. W latach 2021-2023 na terenie miasta odnotowano również 1 separację.

2.2. Identyfikacja najważniejszych problemów społecznych, dotyczących rodziny w mieście Bartoszyce

Identyfikacja problemów społecznych rodzin, jednego z najważniejszych elementów postępowania diagnostycznego, ma na celu określić zasadnicze problemy i ewentualne kierunki rozwiązań. Poniżej zaprezentowano analizy statystyczne (m.in. dotyczące zakresu korzystania przez mieszkańców z różnorodnych świadczeń, poradnictwa specjalistycznego, wspierania rodzin w kryzysie, czy też skali zjawiska przemocy domowej), wskazujące na obszary wymagające systemowych działań naprawczych.

2.2.1. Charakterystyka rodzin korzystających z pomocy społecznej

Jednostką organizacyjną Gminy Miejskiej Bartoszyce, powołaną do realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej, jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bartoszycach. Nadrzędnym celem działalności statutowej Ośrodka jest realizacja zadań mających na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Prowadzona przez MOPS działalność polega m.in. na: pracy socjalnej, wspieraniu rodzin w pokonywaniu bieżących trudności i w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz przyznawaniu świadczeń finansowych i rzeczowych (Wykres 6).

Źródło: opracowanie własne MOPS w Bartoszycach

W ostatnich latach zauważalny jest spadek ilości osób, które korzystają ze świadczeń pomocy społecznej. W 2023 roku z różnorodnych form wsparcia (w tym zaangażowanie w postaci pracy socjalnej) skorzystało łącznie **890 rodzin**, w których funkcjonowało **1.527**

osób. Z kolei w 2022 roku były to **924 rodziny**, w których funkcjonowały **1.603 osoby**, natomiast w 2021 roku - **958 rodzin**, w których funkcjonowało **1.918 osób**.⁹

Spadek ilości świadczeniobiorców wpłynął również na zmianę struktury rodzin objętych pomocą (w tym również rodzin z dziećmi). Szczegółowe dane zawiera *Tabela nr 1*.

Tabela nr 1: Typy rodzin objętych pomocą społeczną przez MOPS w latach 2021-2023

Lp.	Typ rodziny objętej pomocą społeczną	2021		2022		2023	
		Rodziny	Osoby w rodzinach	Rodziny	Osoby w rodzinach	Rodziny	Osoby w rodzinach
1	Rodziny ogółem, w tym:	958	1918	924	1603	890	1527
1.1	o liczbie osób 1	642	642	623	623	632	632
1.2	o liczbie osób 2	128	256	118	236	85	170
1.3	o liczbie osób 3	85	255	73	219	60	180
1.4	o liczbie osób 4	63	252	61	244	70	280
1.5	o liczbie osób 5	27	135	29	145	21	105
1.6	o liczbie osób 6 i więcej	13	78	20	136	22	160
2	Rodziny z dziećmi	192	717	187	705	170	652
2.1	o liczbie dzieci 1	69	180	73	189	60	157
2.2	o liczbie dzieci 2	76	288	63	238	62	229
2.3	o liczbie dzieci 3	27	128	28	133	23	107
2.4	o liczbie dzieci 4	16	90	17	97	18	105
2.5	o liczbie dzieci 5	2	14	3	21	4	27
2.6	o liczbie dzieci 6	1	8	1	8	2	17
2.7	o liczbie dzieci 7 i więcej	1	9	2	19	1	10
3	Rodziny niepełne z dziećmi	92	280	92	280	91	293
3.1	o liczbie dzieci 1	42	93	48	111	43	103
3.2	o liczbie dzieci 2	32	105	26	84	27	87
3.3	o liczbie dzieci 3	11	46	10	42	11	46
3.4	o liczbie dzieci 4 i więcej	7	36	8	43	10	57

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS w Bartoszycach (Sprawozdania roczne MRiPS-03)

Powyższe dane wskazują na tendencję spadkową niemal we wszystkich typach rodzin objętych pomocą społeczną, w tym również na spadek rodzin z dziećmi, których liczba na przestrzeni analizowanego okresu zmniejszyła się o 11,46 %.

Według danych MOPS, w latach 2021-2023, najczęściej występującymi przyczynami trudnej sytuacji życiowej rodzin, a jednocześnie powodami ubiegania się o świadczenia z tytułu *ustawy o pomocy społecznej* były m.in. bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba (*Tabela nr 2*).

W 2023 roku wsparcie MOPS z tytułu pozostawiania bez pracy otrzymało **409 rodzin** (45,96% ogółu korzystających z pomocy). Było to spowodowane wysokim wskaźnikiem bezrobocia na terenie miasta. Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Bartoszycach, na dzień 31.12.2023 roku, w ewidencji zarejestrowanych było 2.777 mieszkańców powiatu, w tym **811 (tj. 29,20%) mieszkańców Bartoszyce**. Liczną grupę na terenie miasta stanowiły osoby będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy, m.in. długotrwale bezrobotne - 442 osoby, bez kwalifikacji zawodowych - 235 osób oraz powyżej 50 roku życia - 222 osoby. Podobnie w latach wcześniejszych, tj.:

- w 2022 roku (stan na 31 grudnia) zarejestrowanych było 2.956 osób z terenu powiatu bartoszyckiego, z czego 892 osoby to mieszkańcy Gminy Miejskiej Bartoszyce (30,17% ogółu bezrobotnych), w tym: długotrwale bezrobotni - 462 osoby, bez kwalifikacji 287 osób, natomiast powyżej 50 roku życia - 239 osób),

- w 2021 roku (stan na 31 grudnia) zarejestrowane były 3.104 osoby, z czego 933 to mieszkańcy Bartoszyce (30,06% ogółu), w tym długotrwale bezrobotni - 509 osób, bez żadnych kwalifikacji zawodowych - 303 osoby oraz powyżej 50 roku życia - 245 osób¹⁰.

⁹ Dane własne MOPS w Bartoszycach

¹⁰ <https://bartoszyce.praca.gov.pl/sprawozdania-z-dzialalnosci-urzedu>

Dane zawarte w Tabeli nr 2 wskazują na spadek poziomu ubóstwa (z 540 rodzin w 2021 roku do 142 rodzin - w 2023 roku). Fakt ten można uzasadnić szeregiem działań (głównie osłonowych), podejmowanych w ramach systemu polityki społecznej Państwa, mających na celu wsparcie rodzin w ich bieżącym funkcjonowaniu (m.in. świadczenie wychowawcze, świadczenia rodzinne, systematyczna aktualizacja kryteriów dochodowych oraz kwot świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej, czy też realizacja programów rządowych).

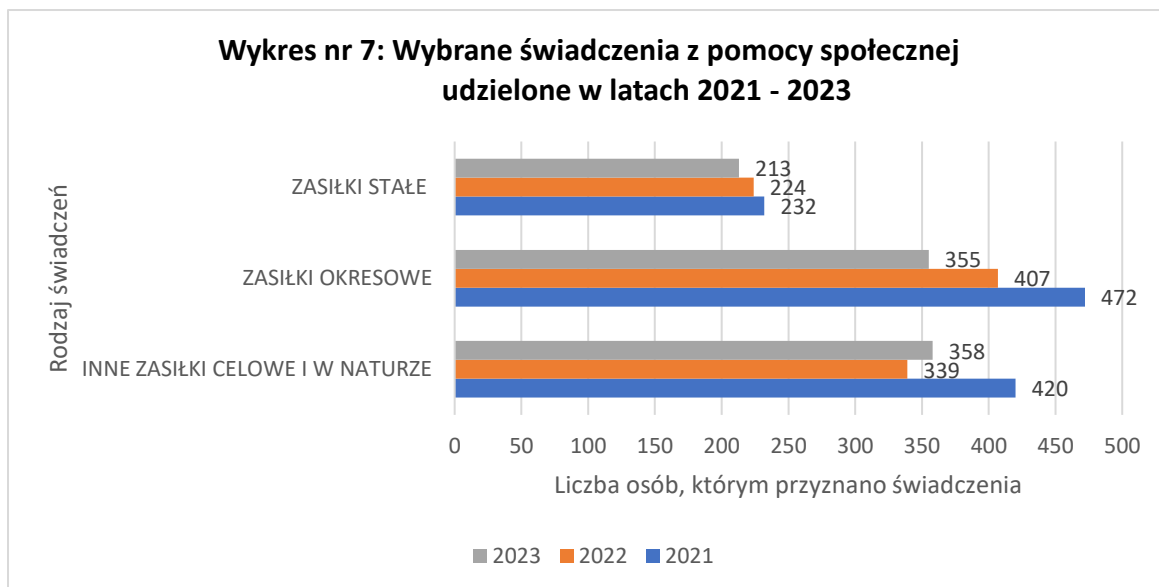
Tabela nr 2: Powody przyznania świadczeń z tytułu pomocy społecznej w latach 2021 - 2023

Lp.	Powód udzielenia świadczeń	2021		2022		2023	
		Rodziny	Osoby w rodzinach	Rodziny	Osoby w rodzinach	Rodziny	Osoby w rodzinach
1	Ubóstwo	540	823	99	142	142	239
2	Bezdomność	39	42	36	36	35	35
3	Potrzeba ochrony macierzyństwa, w tym:	65	267	58	256	48	228
3.1	wielodzietność	11	57	12	70	16	93
4	Bezrobocie	479	1.017	438	935	409	868
5	Niepelnosprawność	305	417	292	413	299	437
6	Długotrwała lub ciężka choroba	416	591	366	506	359	506
7	Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, w tym:	85	266	65	207	67	227
7.1	- rodziny niepełne	73	207	57	163	54	166
7.2	- rodziny wielodzietne	13	69	11	56	12	61
8	Przemoc domowa	1	2	0	0	3	6
9	Alkoholizm	56	66	55	69	53	64
10	Narkomania	6	9	8	11	6	9
11	Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	22	25	20	24	20	20
12	Sytuacja kryzysowa	10	18	6	17	2	6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS w Bartoszycach (Sprawozdania roczne MRiPS-03)

W 2023 roku, w ramach ustawy o pomocy społecznej, bartoszyckie rodziny skorzystały z różnorodnych świadczeń w formie pieniężnej i niepieniężnej (Wykres nr 7), w tym m.in. z:

- **zasiłków stałych - 213 osób z 212 rodzin**, w których było **245** osób. Udzielono 2.100 świadczeń na łączną kwotę 1.285.000,00 zł (dla porównania: w 2022 roku - 224 osoby z 224 rodzin, łączny poziom wypłat - 1.365.871,00 zł, a w 2021 roku - 232 osoby z 232 rodzin, wypłaty na kwotę 1.375.943,00 zł);
- **zasiłków okresowych - 355 osób z 350 rodzin**, w których funkcjonowało **712** osób. Udzielono 2.372 świadczenia na łączną kwotę 860.000,00 zł (dla porównania: w 2022 roku świadczenia na łączną kwotę 1.040.000,00 zł przyznano 407 osobom z 395 rodzin, natomiast w 2021 roku - 472 osobom w 462 rodzinach, na kwotę 1.060.359,00 zł);
- **pomocy w postaci zasiłków celowych i w naturze** (m.in. na zakup żywności, leków, opału) - wsparcie otrzymało **358** osób z **350** rodzin na kwotę 460.976,00 zł (w 2022 roku pomoc w łącznej wysokości 315.013,00 zł, przyznano 339 osobom z 333 rodzin, zaś w 2021 roku - 420 osobom z 415 rodzin, na kwotę 404.415,00 zł).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS w Bartoszycach (Sprawozdania roczne MRiPS-03)

Uzupełnieniem wsparcia finansowego, realizowanego przez MOPS było zaopatrzenie mieszkańców Miasta w żywność w ramach „Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020”, dofinansowanego z Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym. W 2023 roku pomoc ta realizowana była przez Parafię św. Jana Apostoła i Ewangelisty oraz Parafię św. Brata Alberta w Bartoszycach. Na przestrzeni roku MOPS wydał ogółem **311** skierowań do otrzymania pomocy żywnościowej dla **595 osób**, w tym 27 skierowań dla 74 osób - obywateli Ukrainy, w oparciu o które parafie rozdysponowały **5.474 kg żywności**.

Dla porównania, w 2022 roku pomocy w ramach Programu udzielono **845 osobom** (wydano **398 skierowań**), które za pośrednictwem Zarządu Rejonowego Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej w Bartoszycach zaopatrzone w **22.133 kg żywności**. Dodatkowo wydano również **148 skierowań dla 262 osób** do otrzymania pomocy z Caritas Parafii św. Brata Alberta oraz św. Jana Ewangelisty i Matki Boskiej Częstochowskiej w Bartoszycach. Natomiast w 2021 roku, za pośrednictwem Zarządu Rejonowego Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej w Bartoszycach, pomocy udzielono **855 osobom** na rzecz których przekazano **38.576 kg żywności**, a **282 osoby** otrzymały **5.969,94 kg** żywności dystrybuowanej przez ww. Parafie¹¹.

Kolejnym ważnym i realizowanym cyklicznie Programem był Program „Posilek w szkole i w domu na lata 2019 - 2023”. Dożywianie dzieci realizowane było w szkołach oraz przedszkolach, funkcjonujących na terenie miasta (w uzasadnionych przypadkach również w szkołach poza Bartoszycami), zaś osób dorosłych - w oparciu o stołówkę Dziennego Domu „Senior+” MOPS. Program był finansowany z dotacji z budżetu państwa (80%) oraz środków własnych Miasta Bartoszyce (20%). W 2023 roku wydatkowano **600.000,00 zł**. Programem objęto **706 osób**, z grona których **317 osób z 257 rodzin** skorzystało z pomocy w formie posiłku na kwotę 276.759,08 zł, natomiast **426 osobom** przyznano pomoc w formie zasiłku celowego na zakup żywności na kwotę 323.240,92 zł.

W latach wcześniejszych na finansowanie Programu przeznaczano mniejsze kwoty (w 2022 roku - łącznie 500.000,00 zł, natomiast w 2021 roku - 470.000,00 zł). W 2022 roku wsparciem objęto **637 osób**, z grona których **319 osób z 228 rodzin** otrzymało wsparcie w postaci posiłku na kwotę 222.583,50 zł, natomiast **219 rodzinom** przyznano pomoc w formie zasiłku celowego na zakup żywności w kwocie 269.158,00 zł). Z kolei w 2021 roku (pomimo trudności wynikających z sytuacji pandemicznej) wsparciem objęto **769 osób**, z grona których **319 osób z 235 rodzin** skorzystało z pomocy w formie posiłku na kwotę 154.695,93 zł, natomiast **280 rodzinom** przyznano zasiłki celowe w łącznej kwocie 312.598,07 zł. W ramach Programu

¹¹ Raport o stanie Gminy Miejskiej Bartoszyce za rok 2023, 2022, 2021 i Sprawozdanie merytoryczne z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bartoszycach za rok 2023, 2022 i 2021.

osłonowego w zakresie dożywiania na terenie Miasta Bartoszyce na lata 2019-2023, w 2023 roku pokryto także koszty posiłków dla **24 dzieci** na łączną kwotę **12.410,00 zł** bez przeprowadzenia wywiadu środowiskowego, w oparciu o decyzję dyrektora placówki oświatowej (w 2022 roku tego typu pomoc otrzymało **19 dzieci** na łączną kwotę 8.258,50 zł, natomiast rok wcześniej - 11 dzieci, na kwotę 2.706,00 zł)¹².

2.2.2. Świadczenia na rzecz rodziny

Do katalogu świadczeń realizowanych przez MOPS na rzecz bartoszyckich rodzin należą również następujące formy wsparcia:

1) **świadczenia rodzinne**, które obejmują:

- a) **zasiłek rodzinny oraz dodatki** z tytułu: urodzenia dziecka, opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego, wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej, samotnego wychowywania dziecka, rozpoczęcia roku szkolnego, podjęcia przez dziecko nauki poza miejscem zamieszkania oraz kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego,
- b) **jednorazową zapomogę z tytułu urodzenia się dziecka** (tzw. becikowe),
- c) **świadczenia opiekuńcze**: zasiłek pielęgnacyjny, świadczenie pielęgnacyjne i specjalny zasiłek opiekuńczy,
- d) **świadczenie rodzicielskie**¹³.

Dane własne MOPS, obrazujące średniomiesięczną liczbę rodzin korzystających z zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami oraz z jednorazowej zapomogi z tytułu urodzenia dziecka, pokazują tendencję spadkową, wynikającą bezpośrednio ze zmniejszenia liczby rodzących się dzieci. W 2023 roku było to **276 rodzin**, w 2022 - **322**, natomiast w 2021 - **387**, co daje spadek o 28,68% na przestrzeni trzech lat¹⁴.

Zmniejszeniu uległa również liczba wypłacanych świadczeń opiekuńczych. Dane w tym zakresie przedstawia *Wykres nr 8*;

2) **świadczenia z funduszu alimentacyjnego** - ma do nich prawo, w oparciu o *ustawę o pomocy osobom uprawnionym do alimentów*, osoba uprawniona do alimentów od rodzica na podstawie tytułu wykonawczego pochodzącego lub zatwierdzonego przez sąd, jeżeli egzekucja okazała się bezskuteczna. Z tej formy wsparcia, realizowanej przez MOPS, w roku 2021 skorzystało **136 rodzin**, w roku 2022 - **124 rodziny**, zaś w roku 2023 - **114**¹⁵;

3) **świadczenie wychowawcze** - w oparciu o *ustawę o pomocy państwa w wychowaniu dzieci* z pomocy korzystają rodzice oraz opiekunowie dzieci do 18. roku życia. Wsparcie, za pośrednictwem MOPS, otrzymało: w roku 2021 - **3.796 dzieci z 2.270 rodzin**, w roku 2022 - **3.483 dzieci z 2.265 rodzin**, zaś w 2023 roku - **5 dzieci z 3 rodzin**. Zauważalne zmniejszenie wynika z faktu, iż od 2022 roku podstawowy zakres realizacji świadczenia został przekazany do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych;

4) **świadczenia wynikające z ustawy o wspieraniu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”**.

Mogą z nich skorzystać:

- a) każda kobieta w ciąży i jej rodzina (w zakresie informacji i poradnictwa na temat rozwiązań wspierających rodzinę),
- b) rodziny, w których przyjdzie albo przyszło na świat ciężko chore dziecko (z ciężkim i nieodwracalnym upośledzeniem albo nieuleczalną chorobą zagrażającą jego życiu),
- c) kobiety, które otrzymały informację o tym, że ich dziecko może umrzeć w trakcie ciąży lub porodu,
- d) kobiety, których dziecko zmarło bezpośrednio po porodzie na skutek wad wrodzonych,
- e) kobiety, które po porodzie nie zabiorą do domu dziecka z powodu: poronienia, urodzenia dziecka martwego, urodzenia dziecka niezdolnego do życia, urodzenia dziecka obciążonego wadami wrodzonymi albo śmiertelnymi schorzeniami.

¹² Sprawozdania merytoryczne z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bartoszycach za rok 2023, 2022, 2021.

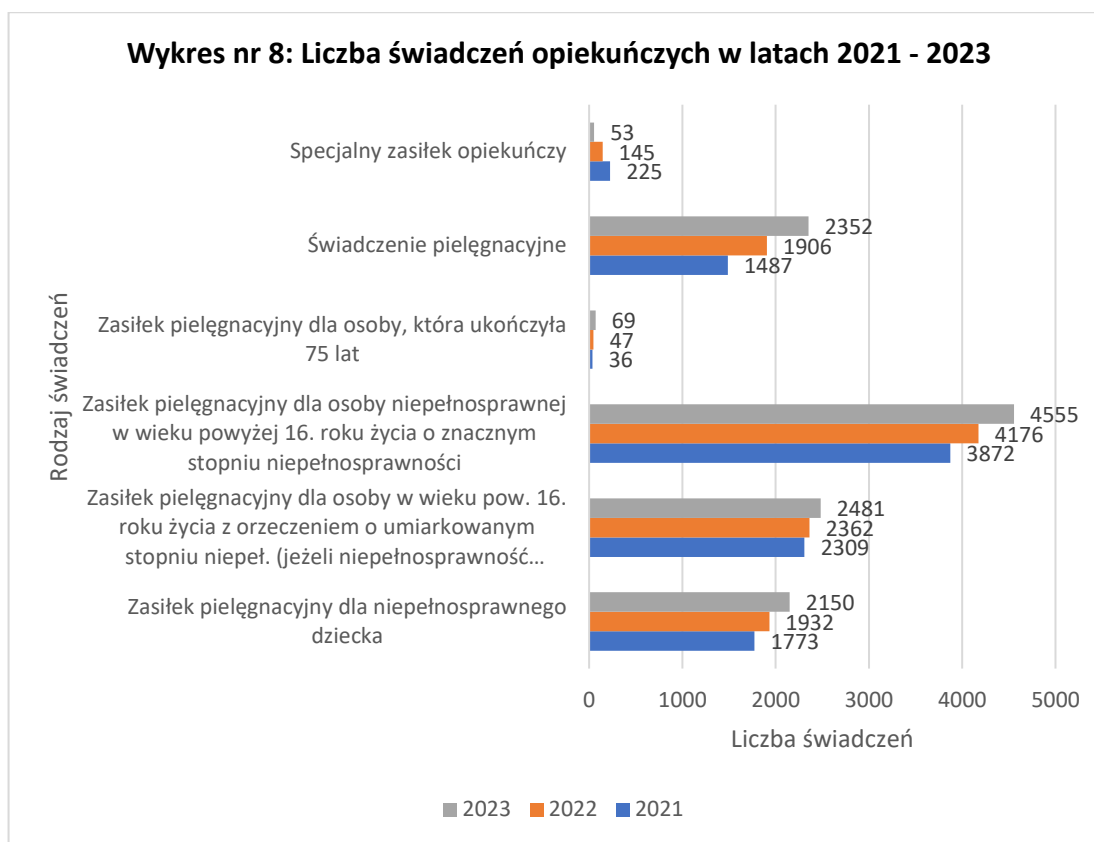
¹³ Sprawozdanie merytoryczne z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bartoszycach za rok 2023

¹⁴ Ocena zasobów pomocy społecznej dla Gminy Miejskiej Bartoszyce za 2023 rok

¹⁵ Ocena zasobów pomocy społecznej dla Gminy Miejskiej Bartoszyce za 2023 rok

W ramach ustawy „Za życiem”, z jednorazowego świadczenia w wysokości 4.000,00 zł w 2023 roku skorzystały **2 rodziny**, rok wcześniej - **3 rodziny**, zaś dwa lata wcześniej wsparcie otrzymała **1 rodzina**.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Oceny zasobów pomocy społecznej dla Gminy Miejskiej Bartoszyce za 2023 rok

2.2.3. Pomoc na rzecz obywateli Ukrainy

Kolejne ważne wsparcie rodzin przebywających na terenie miasta Bartoszyce, a będących obywatelami Ukrainy, gwarantowała *ustawa o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa*, w ramach której, w 2023 roku MOPS udzielił różnorodnych świadczeń na kwotę **280.824,19 zł** w tym: jednorazowe świadczenie pieniężne w wysokości **300 zł** - wypłacono **11 osobom**; koszty posiłku - pokryto **68 dzieciom** w szkołach i w przedszkolu; zasiłek okresowy - przyznano **4 rodzinom**; świadczenia rodzinne wypłacono **48 rodzinom**. W zakresie pomocy osobom zapewniającym zakwaterowanie i wyżywienie obywatelom Ukrainy w wysokości 40 zł za każdy dzień pobytu, złożono **68** wniosków.

Warto podkreślić, że w latach 2021-2023 MOPS realizował również szereg świadczeń o charakterze osłonowym, przyznawanych w oparciu o: *ustawę o dodatkach mieszkaniowych, ustawę o dodatku osłonowym, ustawę o dodatku węglowym, ustawę o szczególnych rozwiązaniach w zakresie niektórych źródeł ciepła w związku z sytuacją na rynku paliw, ustawę o szczególnych rozwiązaniach służących ochronie odbiorców energii elektrycznej, ustawę o szczególnej ochronie niektórych odbiorców paliw gazowych*¹⁶.

Pakiet świadczeń finansowych i rzeczowych, realizowanych przez MOPS, uzupełniany jest działalnością kadry merytorycznej, m.in. pracowników socjalnych, asystentów rodziny i konsultantów. Ich działalność, w kontekście odpowiedzi na problemy rodzin zamieszkujących Bartoszyce oraz interdyscyplinarnej współpracy, została przedstawiona poniżej.

¹⁶ Raport o stanie Gminy Miejskiej Bartoszyce za rok 2021, 2022 i 2023

2.2.4. Działania asystentów rodziny podejmowane w rodzinach wymagających wsparcia

Zadaniem asystentów jest systematyczne wspieranie rodzin z dziećmi w pokonywaniu bieżących trudności oraz wzmacnianie rodziców w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Asystenci interweniują jeśli dobro członków rodziny jest zagrożone, współpracują z innymi instytucjami zajmującymi się ww. zagadnieniami oraz propagują idee prawidłowo funkcjonującej rodziny wśród swoich podopiecznych i w społeczności lokalnej. Ponadto pomagają rodzicom, którzy dążą do odzyskania opieki nad dziećmi oraz koordynują różnorodne usługi dedykowane kobietom i ich rodzinom w ramach ustawy „Za życiem” (w tym m.in. pomagają w uzyskaniu orzeczeń z Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności).

Dominującymi problemami, z rozwiązaniem których w bartoszyckich rodzinach borykają się asystenci zatrudnieni w MOPS w Bartoszycach, są: niewydolność i zaniedbania wychowawcze, niska motywacja do podejmowania działań na rzecz zmiany sytuacji życiowej, nadużywanie alkoholu, współuzależnienia, przemoc, zadłużenia komornicze, trudności w utrzymaniu stałej pracy, brak umiejętności prowadzenia gospodarstwa domowego oraz niezaradność życiowa. Bieżąca praca asystentów, uwzględniająca ww. uwarunkowania, jest ukierunkowywana na:

- pomoc w odzyskiwaniu samodzielności życiowej rodziny poprzez wypełnianie podstawowych czynności związanych z jej funkcjonowaniem, w tym m.in. załatwianie spraw w instytucjach, placówkach służby zdrowia, placówkach edukacyjnych, planowanie i dokonywanie wydatków;
- edukację w zakresie zachowania zasad higieny, organizowania dnia codziennego, promowanie zdrowego stylu życia;
- przeciwdziałanie dysfunkcjom mogącym powodować wykluczenie społeczne;
- zabezpieczanie potrzeb i interesów dziecka, poprawę relacji rodzinnych, w tym z dziećmi przebywającymi w pieczy zastępczej;
- udzielanie pomocy w rozwiązywaniu problemów socjalnych, psychologicznych, wychowawczych z dziećmi;
- włączanie do codziennych obowiązków wszystkich członków rodziny;
- wsparcie w poszukiwaniu, podejmowaniu i utrzymywaniu pracy zarobkowej oraz podnoszeniu kwalifikacji zawodowych;
- motywowanie do udziału w zajęciach grupowych dla rodziców, mających na celu kształtowanie prawidłowych wzorców rodzicielskich i umiejętności psychospołecznych oraz do podjęcia leczenia uzależnień.

W 2023 roku z wsparcia realizowanego przez **4 asystentów**, skorzystało **60 rodzin**, w których funkcjonowało **138 dzieci**, w tym **1 rodzina**, w której koordynowano działania wynikające z ustawy o wspieraniu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”. Z kolei, w 2022 roku również **4 asystentów** objęło pomocą **65 rodzin**, w których funkcjonowało **121 dzieci** (w tym 1 rodzina, w której koordynowano działania wynikające z zapisów ustawy „Za życiem”). Natomiast w 2021 roku asystenci wspierali **60 rodzin z 125 dziećmi**, w tym 1 rodzinę, w której koordynowano działania wynikające z ustawy „Za życiem”¹⁷.

W gronie rodzin objętych asystenturą w 2023 roku:

- **6 rodzin** było zobowiązanych do współpracy z asystentem przez Sąd;
- **1 rodzina**, pochodząca z Ukrainy, została objęta asystenturą ze względu na problemy wychowawcze z dzieckiem;
- **10 rodzin biologicznych**, których dzieci (łącznie 21) przebywały w pieczy zastępczej, współpracowało z asystentami pod kątem stabilizacji życiowej, umożliwiającej powrót dzieci do domu rodzinnego. W przypadku **1 rodziny**, w oparciu o postanowienie Sądu, jedno dziecko powróciło pod opiekę biologicznego rodzica, zaś w przypadku innej rodziny - dziecko opuściło pieczę z uwagi na osiągnięcie pełnoletności;
- **22 dzieci z 17 rodzin** posiadało orzeczenie o niepełnosprawności lub opinię o potrzebie

¹⁷ Dane zawarte w Raporcie o stanie Gminy Miejskiej Bartoszyce za rok 2023, 2022, 2021

specjalnego kształcenia. Spośród grona rodzin objętych asystenturą w **26** wystąpiła niepełnosprawność lub długotrwała choroba (m.in. związana z następstwami uzależnienia od alkoholu lub innych środków odurzających);

- w przypadku **3 rodzin** konieczne było, z powodu nieprawidłowości w zakresie wykonywania opieki nad dziećmi (w tym podejrzenie stosowania przemocy oraz nadużywanie alkoholu i środków odurzających przez rodziców/opiekunów), podjęcie działań w celu zabezpieczenia sytuacji dzieci poprzez umieszczenie ich w pieczy zastępczej (**10 dzieci**);
- w przypadku **18 rodzin** rodzice mieli ograniczoną władzę rodzicielską (łącznie nad 43 dziećmi), w związku z czym zostali objęci nadzorem kuratora sądowego;
- w **21 rodzinach** występowało samotne rodzicielstwo (w tym 3 samotnych ojców i 18 matek), w **18 rodzinach** rodzice dzieci funkcjonowali w nieformalnych związkach partnerskich, zaś w **21 rodzinach** - w związkach formalnych;
- w **27 rodzinach** występował problem uzależnienia od alkoholu, środków odurzających, zaś w przypadku **15 rodzin** problem uzależnienia od Internetu i telefonu - dotyczący w głównej mierze małoletnich dzieci.

W przypadku **16 rodzin zakończono współpracę**, w tym z uwagi na: osiągnięcie zadowalającego poziomu realizacji założonych celów w planie pracy (1 rodzina), zaprzestanie współpracy przez rodzinę (12 rodzin, w tym 7 rodzin ze względu na zmianę miejsca zamieszkania), brak efektów ze strony rodziny (2 rodziny), zmianę metody pracy (osiągnięcie przez dziecko pełnoletności - 1 rodzina).

Ponadto, w 2023 roku, w efekcie bieżącej działalności asystentów:

- przygotowano **3 zawiadomienia** do Sądu Rejonowego w Bartoszycach - III Wydział Rodzinny i Nieletnich o wszczęcie z urzędu postępowań o wgląd w sytuację rodziny,
- złożono **3 zawiadomienia** do Prokuratury Rejonowej w Bartoszycach o podejrzeniu popełnienia przestępstwa wobec dzieci (**4 dzieci** zostało umieszczonych w pieczy zastępczej).

2.2.5. Poradnictwo specjalistyczne

Praca asystentów rodziny oraz pracowników socjalnych MOPS w Bartoszycach jest wspierana przez specjalistów Poradni Konsultacyjno-Terapeutycznej Ośrodka. W 2023 roku członkowie rodzin mogli skorzystać z poradnictwa psychologicznego i pedagogicznego, natomiast rodzice dodatkowo z pomocy prawnej. Konsultanci Poradni udzielili łącznie **153 porady** dla **119 osób** z 88 rodzin (dla porównania - w 2022 roku - **215 porad** dla **159 rodzin**, natomiast w 2021 roku - **281 porad** dla **84 rodzin**), których zakres obejmował:

- poradnictwo pedagogiczne i rodzinne ukierunkowane m.in. na: wsparcie rodziców w podejmowaniu działań dotyczących zmiany sytuacji życiowej i rodzinnej, radzeniu sobie z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, konsultacjach diagnostycznych z udziałem dzieci ze środowisk zagrożonych lub dotkniętych zjawiskiem przemocy oraz problemami opiekuńczo-wychowawczymi. Zostały reaktywowane spotkania pedagogów szkół ponadpodstawowych i podstawowych z terenu miasta Bartoszyce, w trakcie których omawiane były problemy rodzin, znajdujących się w kręgu zainteresowania MOPS i placówek oświatowych oraz podejmowane wspólne ustalenia dotyczące dalszej, interdyscyplinarnej pracy na ich rzecz;

- poradnictwo psychologiczne, w tym m.in. w zakresie udzielania wsparcia dla osób doznających przemocy, a także konsultacji z osobami podejrzanymi o stosowanie przemocy; wsparcia wobec problemów opiekuńczo-wychowawczych; poradnictwa dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej i rodzinnej, borykających się z zaburzeniami emocjonalnymi lub psychicznymi (m.in. depresja); wsparcia osób po stracie bliskich;

- poradnictwo prawne w zakresie prawa rodzinnego i opiekuńczego (w tym m.in. w sprawach rozwodów i separacji, alimentów, władzy rodzicielskiej, ustalania kontaktów z dziećmi, ubezwłasnowolnienia), czy też prawa lokalowego (w szczególności w kwestiach dotyczących eksmisji, zadłużenia czynszowego, utraty tytułu prawnego do lokalu).

2.2.6. Działania podejmowane w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej

Bardzo ważną częścią działań podejmowanych na rzecz jednostek i ich rodzin jest przeciwdziałanie przemocy domowej. Przemoc jest problemem powszechnym, który dotyczy ludzi bez względu na ich wiek, płeć, status materialny, poziom wykształcenia, czy wykonywany zawód. Łamie ona podstawowe prawa człowieka i charakteryzuje się tym, że: jest intencjonalna, stanowi demonstrację siły, ma na celu kontrolowanie i podporządkowanie drugiego człowieka. Dodatkowo jest procesem, który rozwija się stopniowo, przybierając na sile i częstotliwości, narusza prawa i dobra osobiste krzywdzonego członka rodziny, m.in. prawo do netykalności fizycznej, godności, szacunku. Przemoc ma tendencję do powtarzania się, więc rzadko bywa jednorazowym epizodem, powoduje cierpienie i ból u osób, których dotyczy. Niezatrzymana, stopniowo przybiera na sile i ma swoją charakterystykę przebiegu w postaci cyklu przemocy. Przemoc domowa może przybierać różne formy:

- **fizyczną** - obejmującą takie zachowania agresywne jak popychanie, policzkowanie, szarpanie, kopanie, duszenie, bicie pięścią, ciskanie w kogoś przedmiotami, użycie broni, nieudzielanie koniecznej pomocy itp.;

- **psychiczną**, to na przykład wyśmiewanie poglądów, religii, narzucanie własnych poglądów, stała krytyka, wmawianie choroby psychicznej, izolacja społeczna, domaganie się posłuszeństwa, ograniczanie snu, pożywienia, wyzywanie, upokarzanie, stosowanie gróźb itp.;

- **seksualną**, która polega na m.in. wymuszaniu współżycia seksualnego, nieakceptowanych praktyk seksualnych, sadystycznych formach współżycia seksualnego, demonstrowaniu zazdrości, krytyce, wyśmiewaniu praktyk seksualnych itp.;

- **ekonomiczną**, jest to odbieranie zarobionych pieniędzy, uniemożliwianie podjęcia pracy zarobkowej, niezaspokajanie podstawowych materialnych potrzeb rodziny, kontrolowanie wydatków z wykorzystaniem stosunku zależności, niewywiązywanie się z obowiązku alimentacyjnego itp.;

- **cyberprzemoc** - to np. wyzywanie na czatach internetowych; zamieszczanie komentarzy na forum internetowym w celu ośmieszenia, sprawienia przykrości lub wystraszenia innej osoby; upublicznianie upokarzających, przerobionych zdjęć i filmów; zamieszczanie przykrych komentarzy na profilach innych osób w portalach społecznościowych; włamanie na konto i podszywanie się pod kogoś w celu zamieszczania w jego imieniu obraźliwych postów i zdjęć na profilach innych itp. oraz

- **zaniedbywanie** jako celowe i intencjonalne działanie rodzica lub opiekuna drugiej osoby (małoletniej, starszej i/lub z niepełnosprawnością), nastawione na niezapewnienie opieki, niezaspokojenie potrzeb lub świadome odmawianie pomocy w zakresie potrzeb żywieniowych, opieki lekarskiej, zabiegów higienicznych i innych czynnościach dnia codziennego.

Trudno jest jednoznacznie określić wielkość zjawiska przemocy domowej na terenie miasta Bartoszyce. Wszelkie dane jakie posiadają instytucje oraz Zespół Interdyscyplinarny, pokazują nam tylko część faktycznie występujących problemów. Skala przemocy domowej, jako zjawiska zachodzącego w środowisku zamkniętym, jest niezwykle trudna do oszacowania. Osoby doświadczające przemocy w wielu przypadkach nie ujawniają problemu, a co za tym idzie, nie składają zawiadomienia o przestępstwie. Dzieje się tak z różnych powodów, m.in. z obawy przed osobą stosującą przemoc, brakiem wiary w możliwość skutecznego działania wymiaru sprawiedliwości oraz nadzieją na możliwość poprawy swojej sytuacji, a także z poczucia wstydu i wyuczonej bezradności. Przedstawione czynniki powstrzymujące przed składaniem zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa przemocy domowej, odgrywają szczególną rolę w obliczu czynów popełnianych przez osoby bliskie i znajome. Z tego też względu można przypuszczać, że znaczna liczba przypadków przemocy domowej pozostaje nieujawniona¹⁸.

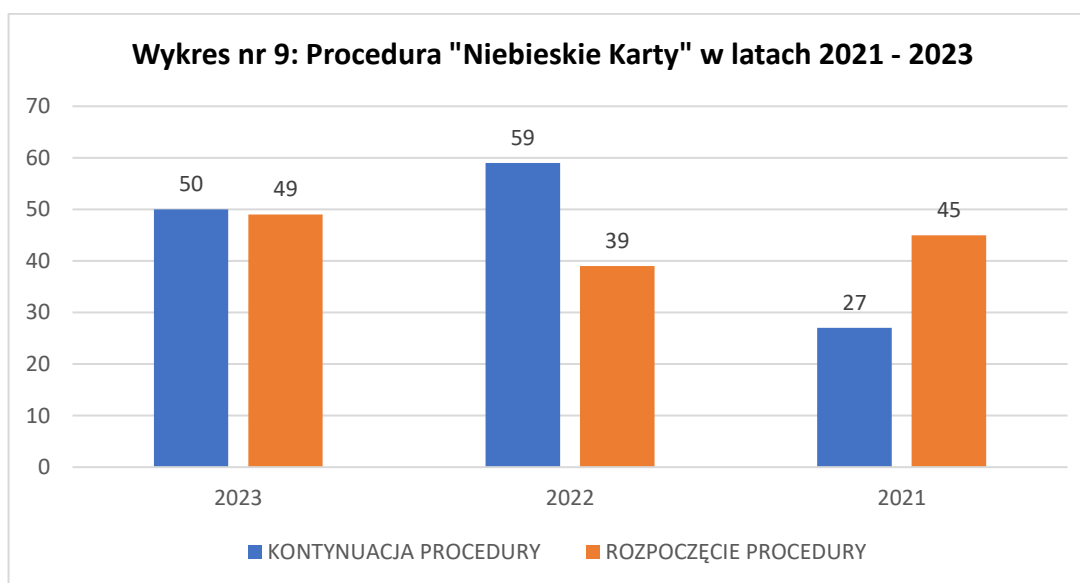
W mieście Bartoszyce koordynowaniem działań podmiotów działających na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej (m.in. Prokuratury, Miejskiej Komisji Rozwiązywania

¹⁸ Opracowanie na bazie „Model postępowania - możliwości interwencji i pomocy osobom krzywdzonym - starszym i z niepełnosprawnością - w Bartoszycach”

Probleatów Alkoholowych, Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Policji, oświaty, czy ochrony zdrowia) zajmuje się **Zespół Interdyscyplinarny**. W 2023 roku członkowie Zespołu spotkali się **9** razy, natomiast grupy robocze/diagnostyczno-pomocowe obradowały **146** razy. Dla porównania - w 2022 roku odbyły się **4** posiedzenia Zespołu oraz **84** grupy robocze, natomiast w 2021 roku - **4** posiedzenia Zespołu i **106** posiedzeń grup roboczych. Za obsługę organizacyjno-techniczną i finansową Zespołu Interdyscyplinarnego oraz grup diagnostyczno-pomocowych, odpowiedzialny jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej.

MOPS w ramach bieżącej działalności statutowej wspiera również rodziny zagrożone lub dotknięte zjawiskiem przemocy. W 2023 roku Ośrodek udzielił różnorodnej pomocy **353 osobom z 99 rodzin** objętych procedurą „Niebieskie Karty”. Procedura była kontynuowana w **50 rodzinach** w ramach działań rozpoczętych w poprzednich latach, zaś w **49 rodzinach** założono nowe Karty (w tym: 39 - Policja, 6 - pracownicy MOPS, 2 - placówki oświatowe oraz 2 - MKRPA). W 2022 roku pomocą objęto **254 osoby z 98 rodzin**, z czego „Niebieskie Karty” były kontynuowane w **59 rodzinach** w ramach działań rozpoczętych w poprzednich latach, zaś w **39 rodzinach** rozpoczęto nowe procedury (w tym: 37 - przez KPP, 2 - przez kadre MOPS). Z kolei w 2021 roku wsparciem objęto **289 osób z 70 rodzin** - procedura z lat ubiegłych była kontynuowana w **27 rodzinach**, zaś w **45 rodzinach** założono nowe Karty (w tym: 35 Kart - Policja, 5 - pracownicy MOPS, 4 - MKRPA, 1 Kartę - placówka oświatowa)¹⁹. Statystyki obrazujące procedurę „Niebieskie Karty” w latach 2021-2023 dokumentuje Wykres nr 9.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportu o stanie Gminy Miejskiej Bartoszyce za rok 2021, 2022, 2023

2.2.7. Ochrona małoletnich

Nowelizacja zapisów ustawy o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich wprowadziła obowiązek opracowania standardów ochrony małoletnich, które winny określać najważniejsze zasady i założenia związane z zapewnieniem maksymalnego poziomu bezpieczeństwa małoletnich, korzystających z usług różnych instytucji (np. szkoły, domu kultury, czy świetlicy).

Standardy zawierają w szczególności zasady zapewniające bezpieczne relacje między małoletnimi, a pracownikami placówek (w szczególności opisujące zachowania niedozwolone wobec małoletnich), procedury podejmowania interwencji w sytuacji wystąpienia podejrzenia krzywdzenia małoletniego (w tym również składania zawiadomień), czy też wszczynania procedury „Niebieskie Karty”. Dokumenty powinny zostać rozpowszechnione wśród osób

¹⁹ Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za rok 2021, 2022 i 2023

zainteresowanych, być ogólnodostępne (np. opublikowane na stronach internetowych placówek) oraz w jednoznaczny sposób wskazywać osoby odpowiedzialne w danej jednostce za przyjmowanie zgłoszeń o zdarzeniach niebezpiecznych, czy sposoby dokumentowania i przechowywania informacji o ujawnianych incydentach.

2.3. Lokalne podmioty działające w obszarze wspierania rodzin

Na terenie miasta Bartoszyce funkcjonują liczne instytucje, służby, organizacje pozarządowe i inne podmioty, których działalność ukierunkowana jest na wsparcie członków rodzin, pracę z rodziną znajdującą się w kryzysie oraz, w razie konieczności, na podejmowanie działań interwencyjnych. Stanowią one cenne zasoby, zarówno osobowe, jak i lokalowe, dzięki którym możliwa jest realizacja niezbędnych form aktywności specjalistów. Są to m.in.:

1. Urząd Miasta Bartoszyce,
2. Miejskie i powiatowe jednostki z zakresu sportu i kultury - Bartoszycki Ośrodek Sportu i Rekreacji, Miejska Biblioteka Publiczna, Bartoszycki Dom Kultury, Młodzieżowy Dom Kultury,
3. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bartoszycach,
4. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Bartoszycach,
5. Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
6. Powiatowe Centrum Rozwoju Edukacji w Bartoszycach,
7. Komenda Powiatowa Policji w Bartoszycach,
8. Sąd Rejonowy w Bartoszycach, w tym Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej,
9. Prokuratura Rejonowa w Bartoszycach,
10. Zespół Interdyscyplinarny w Bartoszycach,
11. Zespół Administracyjny Oświaty w Bartoszycach,
12. Miejskie i powiatowe placówki oświatowe,
13. Powiatowy Urząd Pracy w Bartoszycach,
14. Służba zdrowia,
15. Organizacje pozarządowe,
16. Grupy samopomocowe.

Poniżej zawarto informacje na temat wybranych podmiotów, prowadzących działalność na rzecz bartoszyckich rodzin.

2.3.1. Urząd Miasta Bartoszyce

Urząd Miasta Bartoszyce prowadzi szeroką działalność usługową na rzecz rodzin zamieszkujących miasto. Jedną z form jest dystrybucja **Karty Dużej Rodziny**, stanowiącej system zniżek i uprawnień dla rodzin z przynajmniej trójką dzieci. Jest ona wydawana bezpłatnie, niezależnie od dochodu. Dotyczy także rodzin zastępczych oraz rodzinnych domów dziecka. Jest honorowana zarówno w instytucjach publicznych, jak i w firmach prywatnych. Posiadacze KDR mają możliwość tańszego korzystania z oferty podmiotów m.in. z branży spożywczej, paliwowej, czy rekreacyjnej. Korzystanie z KDR wspiera budżety rodzin wielodzietnych oraz ułatwia dostęp do dóbr i usług. Rodzice mogą korzystać z Karty dożywotnio, natomiast dzieci - do 18. roku życia lub do ukończenia nauki (maksymalnie do osiągnięcia 25 lat). Osoby z niepełnosprawnościami otrzymają kartę na czas trwania orzeczenia o niepełnosprawności.

W 2023 roku łącznie wydano **1.331 kart** (w tym: 644 - w formie tradycyjnej, 687 - w formie elektronicznej), rok wcześniej - **1.865** (forma tradycyjna - 1.121, forma elektroniczna - 744), natomiast w 2021 roku - **434** karty (w formie tradycyjnej - 332 i elektronicznej - 102). Wzrost ilości wydanych KDR wynika z faktu zachęcania mieszkańców Bartoszyce do korzystania z tego typu wsparcia poprzez cykliczne kampanie promocyjne²⁰.

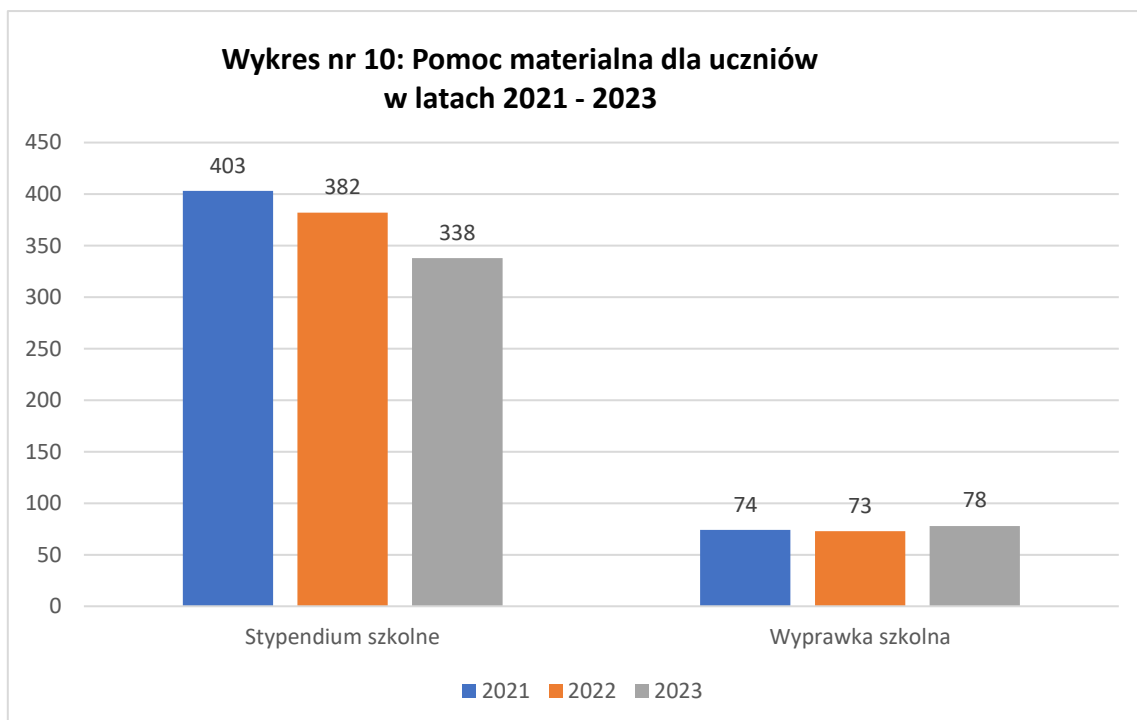
²⁰ Raporty o stanie Gminy Miejskiej Bartoszyce za rok 2021, 2022 i 2023

2.3.2. Zespół Administracyjny Oświaty w Bartoszycach

Zgodnie z informacją Zespołu Administracyjnego Oświaty (stan na dzień 30.09.2023 r.) w roku szkolnym 2023/2024 w pięciu szkołach podstawowych, prowadzonych przez Gminę Miejską Bartoszyce oraz w szkole muzycznej uczyło się **1.714 uczniów**. W każdej szkole podstawowej funkcjonował oddział przedszkolny (do 5 oddziałów uczęszczało łącznie 102 dzieci). Ponadto do 4 przedszkoli publicznych uczęszczało 549 dzieci. Sieć przedszkoli publicznych uzupełniały 2 przedszkola niepubliczne. Z usług przedszkoli niepublicznych korzystało 175 dzieci. Według stanu na dzień 30.09.2022 r., w roku szkolnym 2022/2023 w ww. szkołach uczyło się **1.817 uczniów** (w roku szkolnym 2021/2022 - **1.832 uczniów**). Do 5 oddziałów przedszkolnych uczęszczało łącznie **108** dzieci (odpowiednio rok wcześniej - **93 dzieci**). Z kolei do 4 przedszkoli publicznych uczęszczało **569** dzieci (również tyle dzieci było objętych opieką w roku szkolnym 2021/2022), zaś z usług 2 przedszkoli niepublicznych korzystało **198** dzieci (podobnie w roku szkolnym 2021/2022)²¹.

Zespół Administracyjny Oświaty zajmuje się również udzielaniem pomocy materialnej dla uczniów (m.in. w formie stypendium szkolnego i wyprawki szkolnej). W 2023 roku z wsparcia w formie stypendium skorzystało łącznie **338** uczniów, natomiast z pomocy w formie wyprawki szkolnej - **78** uczniów. Z analogicznych form pomocy w 2022 roku skorzystało odpowiednio - **382** i **73** uczniów. Natomiast w 2021 roku stypendium przyznano **403** osobom pochodzącym z rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji socjalno-bytowej oraz **74** uczniom - z tytułu wyprawki szkolnej (*Wykres nr 10*)²².

Źródło: Sprawozdania z realizacji „Miejskiego Programu Wspierania Rodziny (...)”

2.3.3. Sąd Rejonowy w Bartoszycach

W sytuacjach niewłaściwego funkcjonowania rodziny, m.in. w kontekście prawa rodzinnego i opiekuńczego, demoralizacji i czynów karalnych nieletnich, leczenia osób uzależnionych od alkoholu oraz od środków odurzających i psychotropowych, poszczególne instytucje (m.in. MOPS, PCRP, placówki oświatowe, Policja, kuratorzy) kierują sprawy do

²¹ Raport o stanie Gminy Miejskiej Bartoszyce za rok 2021, 2022 i 2023

²² Sprawozdanie z realizacji „Miejskiego Programu Wspierania Rodziny miasta Bartoszyce na lata 2019-2021” za rok 2021, oraz Sprawozdania z realizacji „Miejskiego Programu Wspierania Rodziny miasta Bartoszyce na lata 2022-2024” za rok 2022, 2023

rozpoznania przez **III Wydział Rodzinny i Nieletnich Sądu Rejonowego w Bartoszycach**. Zgodnie z *art. 109 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*, jeżeli dobro dziecka jest zagrożone, sąd opiekuńczy wydaje odpowiednie zarządzenia. Może, w szczególności, zobowiązać rodziców oraz małoletniego do określonego postępowania, np. do pracy z asystentem rodziny, realizowania innych form pracy z rodziną, skierować małoletniego do placówki wsparcia dziennego lub kierować rodziców do placówki albo specjalistów zajmujących się terapią rodzinną, poradnictwem lub świadczących rodzinie inną stosowną pomoc z jednoczesnym wskazaniem sposobu kontroli wykonania wydanych zarządzeń. Może również poddać wykonywanie władzy rodzicielskiej stałemu nadzorowi kuratora sądowego.

W 2023 roku, w sprawach rodzinnych dotyczących pozbawienia, zawieszenia i ograniczenia władzy rodzicielskiej, **III Wydział Rodzinny i Nieletnich Sądu Rejonowego w Bartoszycach**²³:

- ograniczył władzę rodzicielską w **27 przypadkach**, które dotyczyły **49 dzieci**. Żadna z tych spraw nie dotyczyła ograniczenia władzy ze względu na stosowanie przemocy domowej;
- pozbawił władzy rodzicielskiej w **30 przypadkach**, dotyczących **49 dzieci**;
- przywrócił władzę rodzicielską w **15 przypadkach**, dotyczących **21 dzieci**.

W oparciu o wnioski złożone przez instytucje, tj. ośrodki pomocy społecznej, Policję, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, placówki oświatowe, przeprowadzono łącznie **111 postępowań** o ograniczenie, bądź pozbawienie władzy rodzicielskiej.

Na dzień 31.12.2023 roku Sąd prowadził **113 spraw** dotyczących umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej, w tym **85 spraw** dotyczyło umieszczenia dzieci w pieczy rodzinnej (rodziny zastępcze), a **28 spraw** - w pieczy instytucjonalnej (placówki opiekuńczo-wychowawcze). **Czworo dzieci** zostało przysposobionych.

W sprawach dotyczących nieletnich, w 2023 roku Sąd:

- przeprowadził **78 spraw** o demoralizację oraz **40 spraw** o czyny karalne (**29** z nich zostało potwierdzonych);
- wydał **117 orzeczeń**, w tym: **76 orzeczeń w przypadku demoralizacji**, z czego wobec **31 nieletnich** orzeczono środek wychowawczy (w tym 3 upomnienia, 1 zobowiązanie, 1 nadzór odpowiedzialny rodziców, 19 nadzorów kuratora, 3 skierowania do Ośrodka Kuratorskiego, 5 skierowań do MOW) oraz **41 orzeczeń w przypadku czynów karalnych**, z czego wobec **24 nieletnich** orzeczono następujące środki: 17 upomnień, 2 zobowiązania, 1 nadzór odpowiedzialny rodziców, 3 nadzory kuratora, 2 umieszczenia w MOW, 1 zakład poprawczy w zawieszeniu²⁴.

Zadania związane z wykonywaniem orzeczeń Sądu w sprawach rodzinnych i nieletnich na terenie miasta Bartoszyce wykonują **kuratorzy rodzinni**, którzy, w szczególności:

- przeprowadzają wywiady środowiskowe w postępowaniu wyjaśniającym, rozpoznawczym i wykonawczym,
- pełnią nadzór nad nieletnimi, którzy weszli w konflikt z prawem lub wykazują przejawy demoralizacji oraz nad rodzicami, którym Sąd ograniczył władzę rodzicielską lub zobowiązał się do poddania się leczeniu odwykowemu,
- wykonują postanowienia Sądu w zakresie odebrania małoletniego rodzicom z uwagi na jego bezpieczeństwo i dobro,
- uczestniczą w ustalonych przez Sąd kontaktach rodziców z dziećmi.

Jak wynika z danych pozyskanych z Sądu Rejonowego w Bartoszycach w 2023 roku kuratorzy sprawowali **187 nadzorów**, którymi objętych było łącznie **415 osób** z terenu całego powiatu bartoszyckiego (również miasta Bartoszyce), w tym, w zakresie spraw: **opiekuńczych** - **97** (osób objętych postępowaniem - 325), **nieletnich** - **42** oraz **leczenia odwykowego** - **48**. Na przestrzeni 2023 roku, w zakresie spraw opiekuńczych, kuratorzy złożyli **10 wniosków**

²³ Ze względu na brak możliwości wyodrębnienia danych dla miasta Bartoszyce, przedstawione statystyki dotyczą powiatu bartoszyckiego.

²⁴ Sprawozdanie merytoryczne z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bartoszycach za rok 2023

o umorzenie postępowania opiekuńczego oraz **6 wniosków** o zmianę sposobu ograniczenia władzy rodzicielskiej. W sprawach nieletnich złożono **25 wniosków** o zmianę lub uchylenie orzeczonego wobec nieletniego środka wychowawczego.

Kuratorzy mają możliwość skierowania nieletniego, który wykazuje symptomy demoralizacji lub dopuścił się czynu karalnego, do **Ośrodka Kuratorskiego**. Jest to element pracy wychowawczej z dziećmi i młodzieżą, polegający na organizacji ich czasu pozaszkolnego poprzez działalność profilaktyczną, opiekuńczo-wychowawczą i resocjalizacyjną. Dzięki otrzymanemu wsparciu małoletni ma szansę kształtowania w swoim zachowaniu postaw społecznie pożądanых i nabywania umiejętności prawidłowego funkcjonowania. W 2023 roku do Ośrodka uczęszczało **6 osób** nieletnich (w 2022 - 5, w 2021 - również 5 nieletnich)²⁵.

2.3.4. Komenda Powiatowa Policji w Bartoszycach

Komenda Powiatowa Policji w Bartoszycach jest jednym z wielu podmiotów zaangażowanych w pracę na rzecz dziecka i rodziny. W ramach bieżącej działalności Policja podejmuje interwencje m.in. z uwagi na niewłaściwe sprawowanie opieki, władzy rodzicielskiej, występowanie zjawiska przemocy domowej oraz demoralizację i przestępczość nieletnich. W 2023 roku KPP złożyła do Sądu **31 wniosków** w zakresie m.in. wglądu w sytuację rodziny z uwagi na podejrzenie niewłaściwego sprawowania władzy rodzicielskiej nad małoletnimi (w 2022 roku - 45 wniosków, w 2021 roku - 31 wniosków), a jej pracownicy uczestniczyli w realizacji procedury „Niebieskie Karty”.

Policja podejmuje również inicjatywy, których celem jest profilaktyka (w 2023 roku odbyły się **333 spotkania** z dziećmi i młodzieżą dla łącznie **6.240 uczestników**), w zakresie m.in. zapobiegania stosowaniu używek, substancji psychoaktywnych, niewłaściwym zachowaniom, czy cyberzagrożeniom. Zorganizowano także szkolenie dla rodziców na temat hejtu w Internecie oraz warsztaty wzmacniające ich kompetencje. Działania te były kontynuacją inicjatyw podejmowanych w latach wcześniejszych, tj.:

- w 2022 roku zorganizowano **254 spotkania** z dziećmi i młodzieżą o tematyce profilaktycznej (łącznie **4.712 uczestników**) oraz podejmowano działania interwencyjne,
- w 2021 roku, w ramach działań w zakresie przeciwdziałania demoralizacji nieletnich i ich przestępczości, przeprowadzono **30 spotkań** z małoletnimi mieszkańcami Bartoszyc i Powiatu bartoszyckiego, w których udział wzięło łącznie **451 osób**²⁶.

2.3.5. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Bartoszycach

Szereg zadań na rzecz rodziny, wynikających m.in. z *ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* realizuje Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Bartoszycach (PCPR), które swoim zasięgiem obejmuje powiat bartoszycki (w tym także mieszkańców Bartoszyc). Celem jednostki jest udzielanie pomocy o zasięgu ponadgminnym m.in. dzieciom i rodzinom, a także zabezpieczanie dzieciom pieczy zastępczej w przypadku niemożności zapewnienia opieki i wychowania przez rodziców.

W 2023 roku w Bartoszycach funkcjonowało **30 rodzin zastępczych** (dla porównania w 2022 roku - **27**, natomiast w 2021 roku - **26**), w tym: 1 rodzina zawodowa (w latach 2021-2022 również), 9 rodzin niezawodowych (rok wcześniej - 6, a dwa lata wcześniej - 7) oraz 20 rodzin spokrewnionych (podobnie w 2022 roku, natomiast w 2021 roku - 18). Na przestrzeni 2023 roku, w rodzinach na terenie powiatu bartoszyckiego, umieszczonych w pieczy zastępczej było **40 dzieci** z Bartoszyc (w 2022 roku - 34 dzieci, w 2021 roku - 29), natomiast **2 dzieci** z tego grona usamodzielniało się (w latach 2021-2022 - po 1 dziecku).

Na rzecz rodzin zastępczych oraz dzieci w nich umieszczonych, pracowało łącznie **6 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej** (w 2022 roku zadania te realizowało

²⁵ Sprawozdanie z realizacji „Miejskiego Programu Wspierania Rodziny miasta Bartoszyce na lata 2019-2021” za rok 2021, oraz Sprawozdania z realizacji „Miejskiego Programu Wspierania Rodziny miasta Bartoszyce na lata 2022-2024” za rok 2022, 2023

²⁶ Dane zawarte w Sprawozdaniu z realizacji „Miejskiego Programu (...)”

5 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej i 1 pracownik socjalny, natomiast w 2021 roku - 6 koordynatorów i 2 pracowników socjalnych).

Placówka organizowała również grupy wsparcia (w 2023 roku - 14 grup, w 2022 roku - 18 grup) prowadzone przez specjalistów (pracowników socjalnych, koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, psychologa) oraz oferowała poradnictwo prawne, socjalne, psychologiczne i pedagogiczne.

Dodatkowo, w 2023 roku, PCPR realizował również 3 programy profilaktyczne, w ramach których prowadzone były następujące działania:

- pozyskiwanie kandydatów do tworzenia i realizacji zadań rodzinnej pieczy zastępczej;
- szkolenia dla rodzin zastępczych funkcjonujących na terenie powiatu bartoszyckiego;
- szkolenia dla pracowników PCPR - specjalistów pracujących w zakresie pieczy zastępczej;
- szkolenia dla osób dorosłych zagrożonych zjawiskiem przemocy;
- spotkanie dla dzieci i młodzieży z rodzin zastępczych z policjantem Komendy Powiatowej Policji w Bartoszycach. Łącznie w działaniach uczestniczyły **32 osoby** (podobnie w 2022 roku).

W ramach zadania, dotyczącego organizacji szkoleń, prelekcji i warsztatów dla rodziców, PCPR zorganizował **4 inicjatywy**, tj. szkołę dla rodziców i wychowawców oraz 3 szkolenia dotyczące omawianego zagadnienia. Łącznie w ww. formach wsparcia udział wzięło **88 osób**. W 2022 roku PCPR zorganizował 5 podobnych inicjatyw, w tym: zajęcia psychoedukacyjne dla rodziców oraz warsztaty letnie i artystyczne dla wychowanków rodzinnej pieczy zastępczej. Placówka zorganizowała także **2 szkolenia** dla pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej z terenu powiatu bartoszyckiego²⁷.

2.3.6. Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Bartoszycach

Funkcjonująca na terenie miasta Bartoszyce Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna jest jednym z podmiotów, tworzących Powiatowe Centrum Rozwoju Edukacji w Bartoszycach. Poradnia prowadzi działalność polegającą, w głównej mierze, na diagnozowaniu dzieci i młodzieży, wydawaniu opinii i orzeczeń dotyczących kształcenia i wychowania, udzielaniu pomocy psychologiczno-pedagogicznej (w tym również logopedycznej). Przykładowo, w roku szkolnym 2022/2023 wydano: **496 opinii**, **66 opinii** o wczesnym wspomaganiu, **249 orzeczeń** o potrzebie kształcenia specjalnego (w tym 6 odmownych); udzielono: **2.128 diagnoz** (lekarskich, psychologicznych, pedagogicznych, związanych z wyborem szkoły/zawodu oraz logopedycznych) oraz **pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla 958 osób**. Realizowane były także **terapię rodzinne**, ukierunkowane na niesienie pomocy członkom rodziny w celu ich lepszego funkcjonowania oraz warsztaty i szkolenia związane z ww. tematyką.

Poradnia wspomaga również placówki oświatowe (np. przedszkola i szkoły) w zakresie realizacji przez te instytucje zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych²⁸.

Podsumowując, należy podkreślić, że analiza poszczególnych problemów wskazuje na konieczność podejmowania działań zaradczych i profilaktycznych, które pozwolą ograniczyć, bądź też częściowo wyeliminować przyczyny powstawania sytuacji kryzysowych, w szczególności w obszarze problemów opiekuńczo-wychowawczych oraz przemocy domowej. Niewątpliwie należy pracować z rodziną, która boryka się z różnymi, często wieloma, trudnościami. Instytucjonalne wsparcie takich rodzin w wykonywaniu przez nie właściwych funkcji wychowawczych i społecznych jest bowiem niezwykle istotne z uwagi na daleko idące korzyści społeczne. Prawdłowo funkcjonująca rodzina stanowi najwartościowsze środowisko wychowawcze, które określa i stwarza warunki indywidualnego rozwoju osobowości jednostki.

²⁷ Sprawozdanie z realizacji „Miejskiego Programu Wspierania Rodziny miasta Bartoszyce na lata 2019-2021” za rok 2021, oraz Sprawozdania z realizacji „Miejskiego Programu Wspierania Rodziny miasta Bartoszyce na lata 2022-2024” za rok 2022, 2023

²⁸ Sprawozdanie z realizacji „Miejskiego Programu Wspierania Rodziny miasta Bartoszyce na lata 2019-2021” za rok 2021, oraz Sprawozdania z realizacji „Miejskiego Programu Wspierania Rodziny miasta Bartoszyce na lata 2022-2024” za rok 2022, 2023

III. Rekomendacje do kierunków działań w latach 2025-2027

Dokonana analiza danych statystycznych oraz doświadczenia jednostek i instytucji zaangażowanych w pracę na rzecz rodzin z terenu miasta Bartoszyce dowodzą, że podstawą jest współpraca tych podmiotów oraz umiejętność prawidłowego wykorzystania dostępnych możliwości (np. skierowania do poradnictwa specjalistycznego, czy objęcie dziecka pomocą w formie udziału w zajęciach świetlicowych). Różnorodne inicjatywy podejmowane na rzecz rodzin, posiadane przez jednostki zasoby kadrowe oraz organizacyjne, prawidłowa i efektywna komunikacja pomiędzy specjalistami stanowią odpowiedź na występujące w rodzinach liczne problemy. Członkowie rodzin, często nie radząc sobie z bieżącymi problemami, muszą wiedzieć, że mają zagwarantowany dostęp do specjalistów (np. asystenta rodziny, psychologa, pedagoga, czy pracownika socjalnego) oraz możliwość uzyskania wsparcia. Dlatego bardzo ważne jest utrzymanie dotychczasowych działań (ich systemowości i kompleksowości) oraz, w miarę możliwości finansowych, ich dalszy rozwój.

W szczególności, w ramach realizacji *Miejskiego Programu Wspierania Rodziny miasta Bartoszyce* w latach 2025-2027 należy:

1. zagwarantować ciągłość pracy asystentów rodziny na poziomie co najmniej 3,5 etatu oraz zapewnić środki finansowe na ten cel w budżecie Miasta Bartoszyce;
2. zabezpieczyć środki finansowe z budżetu Miasta na szkolenia kandydatów chętnych do stanowienia rodzin wspierających oraz na koszty ponoszone przez te rodziny;
3. pozyskiwać dodatkowe środki finansowe na realizację zadań z zakresu wspierania rodzin z Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej oraz innych źródeł zewnętrznych, w tym środków unijnych;
4. zabezpieczyć w budżecie Miasta środki finansowe na wydatki związane z umieszczaniem dzieci w pieczy zastępczej, z uwzględnieniem faktu, iż będą one sukcesywnie rosły wraz z wydłużaniem się okresu pobytu dziecka w pieczy zastępczej;
5. zabezpieczyć środki finansowe w budżecie Miasta oraz pozyskiwać fundusze zewnętrzne z przeznaczeniem na podnoszenie umiejętności zawodowych kadry specjalistycznej pracującej z rodziną (m.in. psychologów, terapeutów, pedagogów, asystentów rodziny, pracowników socjalnych);
6. zabezpieczyć środki finansowe w budżecie Miasta oraz pozyskiwać fundusze zewnętrzne (w tym unijne) na powstawanie i rozwój na terenie miasta placówek wsparcia dziennego, m.in. świetlic i klubów;
7. kontynuować oraz rozwijać realizację działań profilaktycznych oraz metod pracy z rodziną problemową, mających na celu jak najdłuższe utrzymanie dziecka w rodzinie biologicznej lub powrót dziecka do niej;
8. wspierać rodziny zagrożone, informować członków rodzin o dostępnych ofertach wsparcia i pomocy oraz motywować do korzystania z nich;
9. dbać o dalszy rozwój interdyscyplinarności podejmowanych działań, rozumianej jako stała współpraca instytucji, służb, organizacji pozarządowych i wszelkich podmiotów skupionych wokół zagadnienia dziecka i rodziny.

Realizacja powyższych założeń wynika przede wszystkim z potrzeby tworzenia oraz rozwijania dotychczasowych form wsparcia rodzin, a także kształtowania właściwych warunków do ich prawidłowego funkcjonowania na terenie naszego Miasta. Niezwykle istotne jest, aby realizacja celów i działań założonych w przedmiotowym *Programie* odbywała się systematycznie i z uwzględnieniem wszystkich aspektów zagadnienia.

IV. Adresaci Programu

Miejski Program Wspierania Rodziny miasta Bartoszyce na lata 2025-2027 skierowany jest do rodzin z dziećmi, w szczególności do tych rodzin, które z racji doświadczanych problemów nie są w stanie samodzielnie wypełnić funkcji opiekuńczo-wychowawczych, są dotknięte przemocą, często apatią czy wyuczoną bezradnością. Ze względu na zakres trudności, które im towarzyszą, istnieje ryzyko doświadczania przez nie wykluczenia społecznego, jak również zagrożenie przenoszenia statusu osoby wykluczonej na kolejne pokolenia.

Adresatami Programu są trzy grupy docelowe, w tym:

1. przede wszystkim **rodziny z dziećmi** (w tym opiekunowie faktyczni i prawni sprawujący opiekę), w szczególności: rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, rodziny o trudnej sytuacji materialno-bytowej, rodziny z dziećmi wymagającymi opieki w żłobkach i przedszkolach, rodziny wielodzietne i wielopokoleniowe, rodziny zagrożone ubóstwem, dotknięte przemocą, rodziny dotknięte zaburzeniami zdrowia psychicznego u rodziców, dzieci i młodzieży, jak również rodzice, którym została ograniczona lub odebrana władza rodzicielska poprzez umieszczenie dzieci w pieczy zastępczej;
2. **dzieci i młodzież**, którym rodzina nie zapewnia należytej opieki i wsparcia, w szczególności z rodzin dysfunkcyjnych z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, rodzin dotkniętych przemocą, z zaburzeniami zdrowia psychicznego (m.in. depresje, samookaleczenia, próby samobójcze);
3. **przedstawiciele** instytucji, służb i organizacji pozarządowych pracujących na rzecz dziecka i rodziny, których obszar oddziaływania obejmuje teren miasta Bartoszyce. Działalność osób odpowiedzialnych za wspieranie rodziny w wypełnianiu jej funkcji opiekuńczo-wychowawczej prowadzona będzie na trzech poziomach i adresowana w szczególności do rodzin:
 - 1) o niskiej świadomości roli i funkcji rodziny oraz wymagających wsparcia poprzez wdrażanie działań prorodzinnych w środowisku lokalnym;
 - 2) słabo przygotowanych do pełnienia ról w rodzinie oraz do budowania więzi rodzinnej;
 - 3) o zbyt małej aktywności własnej, charakteryzujących się roszczeniowymi postawami i niską aktywnością zawodową.

V. Analiza SWOT

Analiza SWOT, stanowiąca skrót od angielskich słów Strengths (Mocne strony), Weaknesses (Słabe strony), Opportunities (Szanse) i Threats (Zagrożenia), to narzędzie analityczne i strategiczne, które umożliwia m.in. instytucjom, organizacjom ocenę ich wewnętrznego środowiska (mocne i słabe strony) oraz zewnętrznego otoczenia (szanse i zagrożenia). Pierwotny cel tej analizy polega na identyfikacji kluczowych czynników, które mogą wpłynąć na osiągnięcie lub nieosiągnięcie określonych celów.

Zastosowanie analizy SWOT w procesie planowania pozwala podmiotom lepiej zrozumieć swoje atuty i słabości oraz dostosować strategię tak, aby maksymalnie wykorzystać dostępne szanse i minimalizować potencjalne zagrożenia. W skrócie, analiza SWOT jest nie tylko narzędziem diagnozy, ale także ważnym instrumentem, który wspiera podejmowane działania i ewentualne decyzje, pomagając w kształtowaniu skutecznych strategii stanowiących odpowiedź na dynamicznie zmieniające się otoczenie.

Analiza SWOT zastosowana dla Gminy Miejskiej Bartoszyce stanowi uzupełnienie i podsumowanie diagnozy środowiska lokalnego, opracowanej w oparciu o dane, obserwacje oraz doświadczenia pracowników podmiotów działających w obszarze wspierania dziecka i rodziny, które zostały zawarte w Tabeli nr 3.

Tabela nr 3: Analiza SWOT obszaru wsparcia rodziny na terenie miasta Bartoszyce

WSPARCIE RODZINY NA TERENIE MIASTA BARTOSZYCE	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none">- zaangażowanie Samorządu lokalnego w działania i inicjatywy na rzecz pomocy dla dziecka i rodziny,- zaangażowanie instytucji, służb i organizacji w realizację <i>Programu</i> - otwartość na stałą komunikację, partnerstwo i współpracę,- rozbudowana na terenie miasta infrastruktura społeczna czyli liczne zasoby kadrowe i lokalowe skupione w m.in.: instytucjach, służbach i organizacjach pozarządowych działających w niniejszym obszarze,- funkcjonowanie w strukturze MOPS mieszkania wspomaganego przeznaczonego dla osób z niepełnosprawnościami, w podeszłym wieku lub przewlekle chorych, wymagających wsparcia w funkcjonowaniu,- funkcjonowanie pokoju interwencyjnego w Schronisku dla Osób Bezdomnych (przystosowanego do pobytu kobiety w ciąży i matki z dzieckiem),- wypracowany system współpracy międzyinstytucjonalnej w ramach Zespołu Interdyscyplinarnego i grup diagnostyczno-pomocowych,- ogólnie dostępna oferta pomocy w zakresie przeciwdziałania przemoc domowej (m.in. realizacja licznych działań informacyjno-profilaktycznych, przedsięwzięć, projektów, itp.),- oferta propozycji spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży,- bieżąca działalność instytucji pracujących na rzecz rodzin oraz ich dalszy rozwój,- dobrze wykształcona i doświadczona kadra specjalistów, realizujących działania na rzecz wspierania rodziny,- systematyczne podnoszenie kompetencji i kwalifikacji zawodowych przez specjalistów,- promowanie idei rodzicielstwa zastępczego,- aktywna działalność organizacji sektora pozarządowego na rzecz rodzin,	<ul style="list-style-type: none">- niedostateczna diagnostyka zagrożeń dotyczących dzieci i młodzieży,- brak systematycznej diagnostyki oczekiwań młodzieży, w tym zagrożonej demoralizacją (m.in. oczekiwań w stosunku do form spędzania czasu wolnego, zainteresowań),- niewystarczająca ilość ośrodków wsparcia dla dzieci ze szczególnymi potrzebami,- brak placówek interwencyjnych,- ograniczona dostępność do uzyskania bezpłatnej pomocy oraz wsparcia specjalistów (np. terapeutów, psychologów, psychiatrów dziecięcych),- niewystarczająca motywacja oraz zaangażowanie rodzin do współpracy w zakresie poprawy wypełniania funkcji rodzicielskich,- niewystarczająca motywacja oraz zaangażowanie rodzin w przewycięzanie problemów rodzicielskich, opiekuńczo-wychowawczych,- brak nawyków korzystania z rodzinnego poradnictwa specjalistycznego (niska motywacja, błędne i stereotypowe postawy wobec korzystania z pomocy instytucjonalnej),- ograniczony dostęp do terapii dla rodzin, małżeństw i edukacji rodziców,- niska świadomość członków rodzin w zakresie możliwości skorzystania z oferty pomocowej,- brak osób chętnych do pełnienia funkcji rodziny wspierającej,- brak dostatecznej liczby kandydatów do prowadzenia rodzinnych form pieczy zastępczej, głównie rodzin zawodowych,- mała świadomość i gotowość społeczna w zakresie wspierania rodziny i pieczy zastępczej,- ograniczone możliwości finansowe Samorządu, uniemożliwiające tworzenie i rozwój form wsparcia dziennego,- niewystarczające zasoby kadrowe w placówkach publicznych, w głównej mierze uwarunkowane brakiem

<ul style="list-style-type: none">- realizacja programów, projektów i różnorodnych działań skierowanych do bartoszyckich rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, dofinansowanych ze środków zewnętrznych,- doświadczenie nabyte przy realizacji projektów współfinansowanych ze środków zewnętrznych,- funkcjonowanie Bartoszyckiego Budżetu Obywatelskiego.	<ul style="list-style-type: none">specjalistycznej kadry oraz wysokimi kosztami utrzymania,- niskie wynagrodzenia pracowników instytucji udzielających wsparcia rodzinom (niedoceniające pracowników),- niewystarczająca liczba mieszkań socjalnych oraz komunalnych w stosunku do potrzeb mieszkańców,- wysoka stopa bezrobocia utrzymująca się od dawna w powiecie bartoszyckim,- peryferyjne, przygraniczne położenie gminy,- stopniowy odpływ ludności z miasta Bartoszyce,- trudna sytuacja gospodarcza regionu.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none">- regulacje prawne bardziej przyjazne rodzinie - rozwój lokalnej i państwowej polityki prorodzinnej,- wzrost świadomości społecznej w obszarze wspierania rodziny,- budowanie zintegrowanego systemu wsparcia,- wczesna diagnostyka problemów,- zwiększenie świadomości i gotowości społecznej w zakresie wspierania rodziny i pieczy zastępczej,- rozwój sieci rodzicielstwa zastępczego (m.in. rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka),- rozpowszechnienie informacji o możliwości korzystania z rodzinnego poradnictwa specjalistycznego oraz wypracowanie i nabycie nawyków korzystania z niego (indywidualnego oraz grupowego),- zwiększony dostęp do informacji o oferowanych formach wsparcia dla rodzin poprzez różnego rodzaju źródła przekazu (m.in. mass media),- szeroki dostęp do pomocy psychologiczno-pedagogicznej realizowanej w placówkach oświatowych,- rosnąca świadomość i reakcje społeczności na przypadki występowania przemocy domowej, w tym krzywdzenia, bądź zaniedbywania dzieci,	<ul style="list-style-type: none">- osłabianie się społecznego postrzegania rodziny jako wartości samej w sobie oraz funkcji rodziny i więzi rodzinnych,- stopniowa dewaluacja społecznych wzorców, norm i zwyczajów,- wzrost skali zjawisk patologicznych i niepożądanych,- złożoność problemów w rodzinach,- modele, wzorce rodzin dysfunkcyjnych przekazywane z pokolenia na pokolenie,- niska świadomość środowiska lokalnego o szczególnych potrzebach dzieci z rodzin dysfunkcyjnych,- słabe zainteresowanie ze strony rodzin dodatkowymi ofertami pomocowymi, ukierunkowanymi na integrację i reintegrację społeczno-zawodową (np. w ramach projektów tematycznych),- niska świadomość problemu oraz konieczności szukania pomocy przez rodziny dysfunkcyjne/w kryzysie,- niskie umiejętności szukania pomocy przez rodziny dysfunkcyjne/w kryzysie,- łatwiejszy dostęp dzieci i młodzieży do używek, w tym dopalaczy,- rosnące potrzeby w zakresie leczenia psychiatrycznego i uzależnień dzieci i młodzieży,- utrudniony dostęp do specjalistów publicznej służby zdrowia w zakresie m.in. psychiatrii, neurologii, psychologii (szczególnie dziecięcej),

- tworzenie nowych środowiskowych form pracy z rodziną,
- możliwości współpracy z organizacjami pozarządowymi,
- utrzymanie stałego zatrudnienia asystentów rodziny,
- pozyskiwanie środków zewnętrznych (w tym środków unijnych) na tworzenie i rozwój form wsparcia dziennego, zarówno przez jednostki organizacyjne gminy, jak i organizacje pozarządowe,
- rozwój inicjatyw, ukierunkowanych na wsparcie rodzin, realizowanych w ramach Budżetów Obywatelskich.

- wydłużone terminy orzekania o niepełnosprawności oraz stopniu niepełnosprawności, utrudniające dostęp do ulg i uprawnień,
- niekorzystna sytuacja na rynku pracy,
- zjawisko nielegalnego zatrudnienia,
- pogarszający się poziom życia rodzin ze względu na rosnące koszty utrzymania oraz świadczenia usług (np. poradnictwa psychologicznego),
- małe zainteresowanie kandydatów do utworzenia rodziny zastępczej szczególnie rodziny zastępczej zawodowej,
- problemy wychowawcze w pieczy zastępczej,
- wypalenie zawodowe rodziców zastępczych,
- niski przyrost naturalny,
- migracja młodych za granicę lub do innych miast,
- efekt uboczny Programu „Rodzina 800 plus”, tj. niska motywacja do podjęcia i utrzymania zatrudnienia,
- nasilające się zjawisko wypalenia zawodowego pracowników instytucji świadczących wsparcie rodzinom.

VI. Cel główny i cele szczegółowe Programu

Podobnie jak w latach ubiegłych *Miejski Program Wspierania Rodziny miasta Bartoszyce na lata 2025-2027* wyznacza cele (główny i szczegółowe) oraz zadania, które w swoich założeniach winny przyczynić się do zmniejszenia skali problemów i dysfunkcji w obszarze funkcjonowania rodziny. Priorytetem w realizacji wsparcia na rzecz bartoszyckich rodzin jest kierowanie się nadrzędną zasadą dobra dziecka. Umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej powinno następować po wyczerpaniu wszelkich form pomocy jego rodzicom oraz w sytuacji zagrożenia zdrowia lub życia dziecka. W związku z tym, wszelkie działania powinny zmierzać do poprawy sytuacji w rodzinie biologicznej tak, aby dziecko mogło w niej pozostać. W przypadku, gdy to się nie uda, również ważnym jest zabezpieczenie dobrostanu dziecka oraz jeżeli jest to możliwe podejmowanie dalszych starań ukierunkowanych na powrót dziecka z pieczy zastępczej do rodziny biologicznej.

Cel główny:

Tworzenie warunków sprzyjających wspieraniu rodziny i jej prawidłowemu funkcjonowaniu

Realizacja celu głównego będzie dokonywana poprzez realizację 3 celów szczegółowych:

1. **Wzmacnianie umiejętności rodzicielskich oraz funkcji opiekuńczo-wychowawczej rodziny.**
2. **Zapobieganie sytuacjom kryzysowym oraz podejmowanie interwencji w sytuacjach występowania.**
3. **Promowanie wartości rodziny.**

Realizacja powyższych celów ukierunkowana będzie na osiągnięcie następujących rezultatów:

1. Zwiększenie kompetencji rodzicielskich oraz w zakresie pełnienia funkcji opiekuńczo-wychowawczych wśród bartoszyckich rodzin.
2. Poprawę jakości życia członków rodzin oraz wyrównanie różnic w poziomie ich funkcjonowania.
3. Efektywniejsze programowanie pomocy i oferty spędzania czasu, dostosowanej do indywidualnych potrzeb dzieci i młodzieży.
4. Zwiększenie świadomości społecznej na temat występowania przemocy domowej.
5. Zmniejszenie występowania zjawiska przemocy domowej, w tym z udziałem małoletnich.
6. Pogłębienie wiedzy i wrażliwości społecznej na problemy dziecka i rodziny.
7. Konsolidację podmiotów, realizujących zadania systemowego wsparcia dziecka i rodziny na terenie miasta Bartoszyce.

Szczegółowy katalog zadań oraz wskaźników realizacji powyższych celów zawiera Tabela nr 4.

VII. Finansowanie

Głównym źródłem finansowania działań ujętych w *Miejskim Programie Wspierania Rodzin miasta Bartoszyce na lata 2025-2027* będą w szczególności:

- środki własne Gminy Miejskiej Bartoszyce, w tym m.in. środki finansowe podmiotów/jednostek organizacyjnych, odpowiedzialnych za realizację zadań określonych w *Programie*,
- środki pozyskane na zadania związane z realizacją *Programu*: dotacje celowe z budżetu państwa, dotacje na realizację rządowych programów wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz inne środki zewnętrzne, w tym z funduszy Unii Europejskiej,
- wkłady sponsorów.

VIII. Monitoring

Wzorem lat ubiegłych, prowadzony będzie cykliczny monitoring realizacji *Programu*, polegający na zbieraniu informacji na temat jego przebiegu, ewentualnych korekt oraz aktualizacji. Niniejsze działanie wymaga dalszej komunikacji pomiędzy instytucjami, służbami i organizacjami zaangażowanymi w pracę na rzecz bartoszyckich rodzin. Coroczny monitoring pozwoli na analizę i ocenę zebranych informacji (w szczególności dotyczących stopnia osiągnięcia zakładanych wskaźników realizacji zadania), doskonalenie podejmowanych działań oraz ich dalszy rozwój.

Koordinatorem *Programu* będzie Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bartoszycach, do obowiązków którego będzie należało m.in. sporządzanie, we współpracy z podmiotami działającymi w obszarze dziecka i rodziny, rocznych sprawozdań zbiorczych z realizacji *Programu* wraz z zestawieniem potrzeb na rok następny. Przedmiotowe dokumenty Burmistrz Miasta Bartoszyce, zgodnie z art. 179 *ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*, do dnia 31 marca każdego roku, przedkłada Radzie Miasta.

Wnioski zawarte w kolejnych sprawozdaniach z realizacji *Programu* stanowiąc będą podstawę do ewentualnej weryfikacji założeń dokumentu na lata następne.

Tabela nr 4

Cel szczegółowy 1: *Wzmacnianie umiejętności rodzicielskich oraz funkcji opiekuńczo-wychowawczej rodziny.*

Zadania	Okres realizacji	Wskaźniki realizacji zadań	Podmioty współpracujące
1. Zapewnienie wsparcia asystentów rodzinom z dziećmi, przeżywającym trudności w funkcjonowaniu oraz wypełnianiu zadań opiekuńczo-wychowawczych	2025 - 2027	- liczba asystentów pracujących na rzecz bartoszyckich rodzin, - liczba rodzin, objętych wsparciem asystenta, z podziałem na rodziny z dziećmi i rodziny, których dzieci zostały umieszczone w pieczy zastępczej	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bartoszycach (MOPS)
2. Wsparcie rodzin z dziećmi z wykorzystaniem zaangażowania rodzin wspierających	2025 - 2027	- liczba rodzin i dzieci w tych rodzinach, objętych pomocą rodzin wspierających, - liczba rodzin wspierających	UM, MOPS, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Bartoszycach (PCPR), placówki oświatowe, organizacje pozarządowe, Powiatowe Centrum Rozwoju Edukacji w Bartoszycach (PCRE), Zespół Interdyscyplinarny w Bartoszycach (ZI)
3. Organizacja szkoleń, prelekcji, warsztatów dla rodziców	2025 - 2027	- liczba zrealizowanych warsztatów, szkoleń dla rodziców, - liczba osób uczestniczących w spotkaniach, - tematyka spotkań	UM, MOPS, PCPR, Sąd, I Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej, Powiatowy Urząd Pracy (PUP), placówki oświatowe, organizacje pozarządowe, PCRE, ZI, Komenda Powiatowa Policji w Bartoszycach (KPP)
4. Realizacja programów profilaktycznych, ukierunkowanych na przeciwdziałanie dysfunkcjom w rodzinach oraz indywidualne konsultacje i poradnictwo specjalistyczne	2025 - 2027	- liczba zrealizowanych programów profilaktycznych, ukierunkowanych na przeciwdziałanie dysfunkcjom w rodzinach, - liczba konsultacji i osób, którym udzielono porad w ramach realizowanych programów	UM, MOPS, PCPR, Sąd, I Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej, PUP, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe, PCRE, ZI, KPP, Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (MKRPA)

5. Propagowanie idei oraz podejmowanie działań w kierunku tworzenia klubów dziecięcych, świetlic osiedlowych, placówek wsparcia dziennego	2025 - 2027	- liczba powstałych klubów, świetlic i placówek wsparcia dziennego, - liczba osób uczestniczących w zajęciach	UM, MOPS, lokalne media, wolontariat, placówki oświatowe, instytucje kultury, organizacje pozarządowe, administratorzy zasobów mieszkaniowych
6. Realizacja działań informacyjno-promocyjnych w zakresie asystentury rodzinnej oraz rodzin wspierających	2025 - 2027	- liczba i rodzaj działań/materiałów informacyjno-promocyjnych, dotyczących roli asystenta, - liczba i rodzaj działań/materiałów informacyjno-promocyjnych, dotyczących funkcji rodziny wspierającej	UM, MOPS, PCPR, lokalne media, organizacje pozarządowe
7. Organizowanie kursów, szkoleń, warsztatów dla pracowników podmiotów wspierających rodzinę	2025 - 2027	- liczba zrealizowanych kursów, szkoleń, warsztatów, - liczba uczestników kursów, szkoleń, warsztatów, - tematyka kursów, szkoleń, warsztatów	MOPS, MKRPA, PCPR, PCRE, placówki oświatowe, I Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej, KPP, organizacje pozarządowe
8. Ustalanie zakresu i form współpracy, tworzenie procedur reagowania w sytuacjach problemowych, opracowanie procedur wymiany informacji międzyinstytucjonalnej	2025 - 2027	- ilość podjętych inicjatyw w zakresie opracowania procedur reagowania w sytuacjach problemowych oraz wymiany informacji międzyinstytucjonalnej, - liczba opracowanych procedur reagowania w sytuacjach problemowych oraz wymiany informacji międzyinstytucjonalnej	UM, MOPS, PCPR, placówki oświatowe, PCRE, KPP, organizacje pozarządowe
9. Wspieranie i propagowanie różnych form aktywności społecznej na rzecz wspomagania rodzin oraz umacniania w nich więzi rodzinnych	2025 - 2027	- ilość podjętych inicjatyw, - liczba uczestników zorganizowanych form aktywności	UM, MOPS, PCPR, placówki oświatowe, Bartoszycki Ośrodek Sportu i Rekreacji (BOSiR), Bartoszycki Dom Kultury (BDK), Młodzieżowy Dom Kultury (MDK), Miejska Biblioteka Publiczna (MBP), PCRE, organizacje pozarządowe

10. Rozwój oferty skierowanej do rodzin w ramach <i>Karty Dużej Rodziny</i>	2025 - 2027	- ilość wydanych <i>Kart Dużej Rodziny</i> , - ilość rodzin i dzieci objętych ofertą <i>Karty Dużej Rodziny</i>	UM
11. Propagowanie oferty skierowanej do rodzin, wynikającej z założeń polityki prorodzinnej państwa	2025 - 2027	- liczba zrealizowanych programów w obszarze polityki prorodzinnej gminy i państwa, - liczba osób (rodzin i dzieci) korzystających z pomocy, w tym z wsparcia wynikającego z przepisów prawa w zakresie polityki prorodzinnej gminy i państwa	UM, jednostki organizacyjne, organizacje pozarządowe
12. Organizacja, w okresie wakacyjnym i zimowym, czasu wolnego dzieci i młodzieży poprzez ich udział w imprezach i zajęciach	2025 - 2027	- liczba imprez i zajęć zorganizowanych dla dzieci oraz rodzaje tych działań, - liczba dzieci, które skorzystały ze zorganizowanych imprez i zajęć	UM, MOPS, BOSiR, BDK, MDK, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe, administratorzy zasobów mieszkaniowych,
13. Organizacja pomocy dzieciom i młodzieży w odrabianiu zadań domowych, w celu wyrównywania deficytów edukacyjnych, m.in. poprzez wsparcie wolontariuszy	2025 - 2027	- liczba wolontariuszy oferujących wsparcie w wyrównywaniu deficytów edukacyjnych dla dzieci i młodzieży, - liczba dzieci i młodzieży, korzystających z wsparcia wolontariuszy	UM, MOPS, PCPR, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe
14. Podejmowanie działań w zakresie wspierania rodzin z dziećmi ze szczególnymi potrzebami, w tym z ciężkim i nieodwracalnym upośledzeniem lub nieuleczalną chorobą, zagrażającą ich życiu (m.in. opieka wytchnieniowa, asystencja osobista, pomoc w ramach <i>ustawy „Za życiem”</i>)	2025 - 2027	- liczba forma wsparcia oferowanych i udzielonych rodzinom z dziećmi ze szczególnymi potrzebami, - liczba rodzin (i dzieci ze szczególnymi potrzebami w tych rodzinach) objętych poszczególnymi formami wsparcia	UM, MOPS, PCPR, PCRE, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe

Cel szczegółowy 2: Zapobieganie sytuacjom kryzysowym oraz podejmowanie interwencji w sytuacji ich występowania.

Zadania	Okres realizacji	Wskaźniki realizacji zadań	Podmioty współpracujące
1. Monitorowanie sytuacji rodzin znajdujących się w kryzysie i zagrożonych sytuacją kryzysową	2025 - 2027	- liczba rodzin zastępczych, - liczba dzieci objętych pieczęcią zastępczą, - liczba rodzin objętych pracą socjalną, - liczba rodzin objętych kuratelą	MOPS, PCPR, organizacje pozarządowe, placówki oświatowe, KPP, ZI, Sąd
2. Organizowanie grup wsparcia oraz grup samopomocowych dla rodzin	2025 - 2027	- liczba zorganizowanych grup wsparcia, - liczba osób uczestniczących w grupach wsparcia,	MOPS, PCPR, PCRE, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe
3. Zapewnienie dostępności do poradnictwa specjalistycznego poprzez jego organizowanie oraz informowanie o miejscach pomocy	2025 - 2027	- liczba i rodzaj miejsc poradnictwa specjalistycznego, mediacji rodzinnych, - rodzaj poradnictwa, - liczba osób korzystających, - liczba udzielonych porad, - liczba form przekazu, informujących o miejscach pomocy	UM, MOPS, PCPR, PCRE, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe, lokalne media
4. Podejmowanie działań aktywizujących zawodowo i społecznie rodziny, członkowie których pozostają bez pracy	2025 - 2027	- formy działań aktywizujących, - liczba osób, które z nich skorzystają, - liczba osób, które znalazły zatrudnienie po udziale w zajęciach aktywizacyjnych	MOPS, PCPR, PUP, organizacje pozarządowe
5. Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej - realizacja na ich rzecz świadczeń i usług statutowych	2025 - 2027	- liczba rodzin objętych świadczeniami, - liczba rodzin objętych usługami, - liczba udzielonych porad	MOPS, Zespół Administracyjny Oświaty (ZAO), PCPR, organizacje pozarządowe
6. Zapewnienie usług wspierających	2025 - 2027	- formy usług wspierających, - liczba rodzin objętych usługami wspierającymi	UM, MOPS, PCPR, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe

7. Podejmowanie działań na rzecz powrotu do rodziny biologicznej dziecka, umieszczonego w pieczy zastępczej	2025 - 2027	- liczba rodzin, których dzieci zostały umieszczone w pieczy zastępczej, współpracujących z asystentem rodziny, - liczba dzieci, które powróciły do rodziny biologicznej	MOPS, PCPR
8. Inicjowanie działań zmierzających do utworzenia placówki interwencyjnej	2025 - 2027	- liczba powstałych placówek	UM w zakresie inicjowania utworzenia placówki przez Samorząd powiatowy lub organizacje pozarządowe
9. Organizowanie psychoterapii indywidualnej dla par i rodzin, ukierunkowanej na niesienie pomocy członkom rodziny w celu ich lepszego funkcjonowania	2025 - 2027	- liczba par/rodzin, które uczestniczyły w psychoterapii indywidualnej	PCRE, organizacje pozarządowe
10. Organizowanie mediacji rodzinnych w zakresie spraw związanych z funkcjonowaniem rodziny i potrzebami jej członków	2025 - 2027	- liczba rodzin, które uczestniczyły w mediacji rodzinnej	Sąd, MOPS, organizacje pozarządowe
11. Organizowanie i wspieranie realizacji programów profilaktycznych dla dzieci i młodzieży zagrożonych kryzysem	2025 - 2027	- liczba programów profilaktycznych, - liczba uczestników programów profilaktycznych, - liczba zrealizowanych godzin w ramach programów profilaktycznych	UM, MOPS, PCPR, służba zdrowia, placówki oświatowe, PCRE, MKRPA, KPP, organizacje pozarządowe
12. Podejmowanie działań w zakresie interdyscyplinarnej kooperacyjnej współpracy pomiędzy lokalnymi instytucjami i podmiotami działającymi na rzecz wsparcia rodzin i dzieci	2025 - 2027	- liczba podmiotów zaangażowanych w interdyscyplinarną kooperacyjną współpracę	UM, MOPS, PCPR, Sąd, I Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej, PUP, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe, PCRE, ZI, KPP
13. Podejmowanie interwencji i interdyscyplinarnej współpracy w sytuacji zagrożenia, bądź wystąpienia zjawiska przemocy domowej w rodzinie	2025 - 2027	- liczba podmiotów zaangażowanych w realizację Procedury „Niebieskie Karty”, - liczba rodzin objętych Procedurą „Niebieskie Karty”, - liczba osób w rodzinach objętych Procedurą „Niebieskie Karty”	UM, MOPS, PCPR, KPP, ZI, PCRE, służba zdrowia, Sąd Rejonowy, placówki oświatowe, MKRPA, organizacje pozarządowe

Cel szczegółowy 3: Promowanie wartości rodziny

Zadania	Okres realizacji	Wskaźniki realizacji zadań	Podmioty współpracujące
1. Promowanie pozytywnych wzorców rodzinnych oraz wzmocnienia więzi międzypokoleniowej	2025 - 2027	- ilość imprez, spotkań integracyjnych oraz edukacyjnych promujących „dobre praktyki”, - liczba i rodzaj rozpowszechnionych materiałów informacyjno-promocyjnych	UM, MOPS, PCRE, PCPR, placówki oświatowe, BOSiR, instytucje kultury, media lokalne, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe, wspólnoty osiedlowe
2. Upowszechnianie potrzeby funkcjonowania rodzin wspierających	2025 - 2027	- liczba akcji, kampanii, spotkań, - ilość materiałów promocyjnych	UM, MOPS, placówki oświatowe, media lokalne, organizacje pozarządowe
3. Promowanie oferty skierowanej do rodzin w ramach <i>Karty Dużej Rodziny</i>	2025 - 2027	- ilość kampanii w lokalnych mediach, - ilość rozpowszechnionych materiałów	UM, MOPS, PCPR, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe, media lokalne, kościoły i związki wyznaniowe, wspólnoty osiedlowe
4. Organizacja wydarzeń, imprez i działań o charakterze integrującym i promującym rodziny, w tym rodziny wielopokoleniowe	2025 - 2027	- ilość wydarzeń dla rodzin, w tym wielopokoleniowych - ilość uczestników wydarzeń dla rodzin, w tym wielopokoleniowych	UM, MOPS, BDK, BOSiR, MDK, MBP, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe, wspólnoty osiedlowe

Podsumowanie

Realizowane dotychczas (w latach 2013-2024) *Programy* z zakresu wspierania bartoszyckich rodzin i zaplanowane w nich działania zostały w większości zrealizowane, zaś zaangażowane podmioty dołożyły starań, by oferta wspierania rodzin była szeroko dostępna i dostosowana do ich potrzeb. Należy jednak pamiętać, że wraz z zachodzącymi zmianami ekonomicznymi, kulturowymi i społecznymi, zmieniają się potrzeby i oczekiwania rodzin, co pociąga za sobą pojawianie się nowych lub nasilanie istniejących już problemów. Dodatkowo odczuwalny jest rosnący wpływ sytuacji zewnętrznej, w której funkcjonują rodziny (dopiero co przeżyta sytuacja pandemiczna, czy też obawy wynikające z bliskości konfliktu zbrojnego). Dlatego też konieczne jest dalsze podejmowanie działań w celu ich ograniczenia, bądź wyeliminowania. Przedstawione w *Programie* działania mają systemowo wspierać rodziny, które doświadczają trudności opiekuńczo-wychowawczych, a w konsekwencji pozwolą im odzyskać poczucie własnej sprawczości i powrócić do prawidłowego wykonywania zadań i funkcji wynikających z ich roli. Pozwolą także zatrzymać dziecko w jego środowisku naturalnym lub umożliwią powrót do niego w razie czasowego umieszczenia w pieczy zastępczej. Osiągnięcie zakładanych celów będzie jednak możliwe tylko przy współpracy podmiotów powołanych do wspierania rodziny, przy równoczesnym zaangażowaniu ze strony członków rodziny, ich motywacji do zmiany własnej sytuacji i przezwyciężania trudności.